

Lietuvos liaudies partijos (LLP) programa teikiama priimti steigiamajam suvažiavimui 2009 m. gruodžio 5 d. Joje deklaruojami Lietuvos liaudžiai, mūsų šalies žmonėms svarbūs tikslai. Tai sublanisuota plataus vidurio politinės partijos programa, kuri padėtų Lietuvai išbristi iš ekonomikos ir socialinės krizės, užtikrintų visuomenėje pusiausvyrą ir stabilumą, užkirstų kelią ekonomiką žlugdantiems ir socialinę įtampą keliantiems nekompetentingos valdžios sprendimams. Kviečiame susipažinti su šia programa ir prisidėti prie jos įgyvendinimo.

L I E T U V O S   L I A U D I E S   P A R T I J O S P R O G R A M A

2010 m. kovo 27 d.

www.liaudiespartija.lt

P r a t a r m ė

Lietuvos politinė ir ekonominė bei visa valstybės valdymo sistema patekusi į gilią krizę. Pasaulinės ekonominės – finansinės krizės poveikį Lietuvai sustiprino neišmintingi, ekonominei logikai ir susidariusiai padėčiai prieštaraujantys bei kitų šalių praktiką ignoruojantys valdžios sprendimai. Ilgai užtrukusi tokia situacija gali galutinai sugriauti liaudies pasitikėjimą ne tik šalies valdžia, bet ir valstybe bei ateitimi savo šalyje, skatinti ją palikti. Todėl negalime likti stebėtojai, vien tik aimanuoti ar piktintis. Turime rūpintis ekonomikos atgaivinimu, ryžtingai veikti ir dėti pastangas situacijai keisti, žmonių gyvenimo kokybei gerinti.

Mes, daugiau nei tūkstantis bendraminčių, atstovaujančių įvairioms Lietuvos visuomenės, jos liaudies grupėms, profesijoms ir tautybėms,

siekdami:

- stiprinti nepriklausomą Lietuvos valstybę, puoselėti krikščioniškąsias ir nacionalines vertybes, tautinę kultūrą, pilietiškumą ir solidarumą, žmogaus teises ir laisves, tvarką, teisėtumą ir teisingumą;
- ugdyti Lietuvos ekonomikos potencialą ir palankias verslo sąlygas tiek mieste, tiek ir kaime, gerinti ūkio konkurencingumą, kurti prielaidas vidurinio socialinio sluoksnio stiprėjimui, šeimų, jaunų ir vyresnio amžiaus žmonių saugiai gerovei ir tobulėjimui;
- kad valdžia atsakingai, kompetentingai ir efektyviai spręstų šalies vidaus ūkines, socialines, mokslo ir švietimo, kultūros, aplinkosaugos, nacionalinio saugumo problemas; gerintų Lietuvos ir jos piliečių padėtį Europos partijoje (ES), aktyviau bendradarbiautų su kaimyninėmis valstybėmis;
- kurti Lietuvoje politinę sistemą, kurioje ne partiškumas ar lytis, bet kompetencija, atsakomybė, aktyvumas, atsidavimas žmonių ir valstybės interesams lemtų žmogaus galimybes dalyvauti valstybės valdyme;
- telkti ir stiprinti plataus vidurio – trečiąją politinę jėgą Lietuvos politikoje, išvengiant dvipartinės kairiųjų – dešiniųjų pseudodemokratijos ir jos pasekmių: stambių finansinių grupių įtakos didėjimo, valstybės alinimo bei žmonių teisių ir interesų ignoravimo;
- padėti jaunajai Lietuvos žmonių kartai visapusiškai, taip pat ir politiškai šviestis, tobulėti, kad patys galėtų įtakoti politinius sprendimus, užtikrinančius geresnes darbo ir gyvenimo sąlygas Tėvynėje Lietuvoje;

vadovaudamiesi:

- šiame politiniame procese dalyvaujančių asmenų lygiateisiškumu ir lygiomis galimybėmis, tolerancija, savitarpio pagalba ir pagarba;
- visų Lietuvos žmonių grupių – visos liaudies interesų harmonijos principu, derinant sostinės prioritetą ir regionų tolygios plėtros principą, miesto ir kaimo interesus, nuoseklų palankių sąlygų verslui kūrimą ir valstybės bei verslo socialinę atsakomybę, vyrų ir moterų dalyvavimą valstybės valdyme, krikščioniškai atidų ir kartu racionalų požiūrį į žmogų ir jo problemas;

- užsienio politikoje – europinių ir transatlantinių integracinių procesų bei aktyvaus bendradarbiavimo su ES ir kaimyninėmis šalimis, tarp jų - su Rusija, Ukraina, Baltarusija - derinimu su Lietuvos nacionaliniais interesais;

atsiribodami:

- nuo nekorektiškų politinės veiklos ir tarppartinės konkurencijos metodų, nuo savanaudiškumo, dviveidystės, intrigų ir populizmo, nuo tinginystės ir nuo veiklos imitavimo, nuo abejingumo žmogui ir tikrosioms vertybėms;

kviesdami:

- į kuriamą politinę jėgą - Lietuvos liaudies partiją jungtis įvairių tautybių, profesijų ir visuomenės grupių atstovus, nesitaikstančius su vykstančia dvasinių vertybių devalvacija, neabejingus krizei valstybės valdyme, nekompetencijai, biurokratijos išvešėjimui ir kitokioms negerovėms – visus žmones, kuriems rūpi valstybės, jų pačių ir būsimų kartų ateitis Lietuvoje;
- ideologiškai ir politiškai giminingas centristines ir kairiąsias partijas, jų narius bei visuomeninių judėjimų ir organizacijų dalyvius patikimai partnerystei, įgyvendinant Lietuvos žmonių pagrįstus lūkesčius stabiliam, saugiam, oriam ir garbingam gyvenimui;

atsižvelgdami į ypatingą profesionalių politikų ir Lietuvos likimui neabejingų visuomenės grupių **susitelkimo svarbą** sudėtingu šaliai laikmečiu ir mūsų siekimą įgyvendinti programinius tikslus padėčiai stabilizuoti bei žmonių gyvenimui gerinti, taisant nekompetetingais sprendimais padarytas klaidas;

panaudodami savąją ir telkdami visuomenės narių pažangią patirtį, rengiant ir įgyvendinant naujas realistiškas ir šalies galimybes mobilizuojančias strategijas ir veiksmus, atstovaujant plačiam Lietuvos žmonių interesų spektrui, ieškant palankiausių kelių šiems interesams realizuoti jų suderinamumo ir kompromisų pagrindu, didinant valstybės teisinę ir socialinę atsakomybę už padėtį šalyje, apsisprendėme kurti plataus vidurio (centristinę) politinę jėgą (partiją) ir ją pavadinti **L i e t u v o s l i a u d i e s p a r t i j a**.

Ši Partija toliau nuosekliai tęs į Partiją įsitraukiančių, Partijos veiklai pritariančių Lietuvos politikų bei Lietuvos ir kitų valstybių giminingų partijų geriausias tradicijas, prisidedama prie demokratijos ugdymo mūsų šalyje, pripažindama ir **įgyvendindama šiuos bendriausius siekius ir nuostatas:**

- **puoselėti** naujojo – XXI amžiaus vertybes: taiką, tarptautinį stabilumą, harmoniją, žmogaus laisves, teises ir atsakomybę, jo tobulėjimą ir naujas galimybes profesijoje, versle, socialinėje srityje, prioritetiškai spręsti šeimos ir vaikų bei jaunimo problemas, pasiremiant švietimo, kultūros, socialinėmis ir ūkio programomis;
- **siekti** politikos ir valdžios struktūrų veiklos ir pastangų orientavimo į atsakingą ir kompetentingą žmonėms aktualių problemų sprendimą;
- **atgaivinti** ir stiprinti visų Lietuvos regionų, miesto ir kaimo ūkinių ir socialinių struktūrų gyvybingumą, jų įvairovę ir žmonių pragyvenimo šaltinių garantijas; šalinti skurdą ir mažinti socialinius skirtumus;

- **ugdyti** Lietuvos ekonomikos potencialą, palankias verslo sąlygas ir tarptautinį konkurencingumą bei gerinti jo socialines pasekmes, nuosekliai orientuotis į lygiateisę ir lygiavertę Lietuvos ir jos piliečių padėtį ES integracijos procesų kontekste;
- **įgyvendinti** visuomenės grupių interesų suderinamumo ir kompromiso tarp jų principą, priimant brandžius, nevienpusiškus, ne vienai kuriai nors žmonių grupei, bet daugumai žmonių, Lietuvos kaimui ir miestui, visiems jos regionams naudingus, santarvę stiprinančius sprendimus;
- **puoselėti** visų Lietuvos tautinių grupių, moterų ir vyrų, įvairių amžiaus grupių galimybes ir bendradarbiavimo darną visose politinės ir visuomeninės veiklos srityse.

Partija atvira naujų narių ir kitų partijų, giminingų savo tikslais ir programomis, prisijungimui.

Įgyvendindami šią programą, dėsime pastangas telkti plačias intelektines pajėgas ir visuomenės grupes kartu ginant, realizuojant Lietuvos žmonių ekonominius, socialinius ir kultūrinius interesus bei jiems atstovaujant.

I. Bendrosios vertybinės nuostatos

Į trečiąjį atkurtos nepriklausomybės dešimtmetį Lietuva įžengia kaip ES ir NATO narė. Deja, dar neturime stabilios ir brandžios teisinės, demokratinės sistemos. Nėra vieningo nacionalinio tarppartinio sutarimo dėl bendriausių vertybių, dėl racionalios ir efektyviai veikiančios socialinės rinkos ekonomikos, jos valstybinio ir europinio reguliavimo sistemos. Neįtvirtintos tvarios, žmogui ir liaudžiai priimtinos socialinio, kultūrinio ir dvasinio gyvenimo prielaidos. Dėl politikų atsakomybės stokos ir populizmo Lietuva vis dar nesukūrė pakankamai patikimų ir naudingų ryšių su kitomis, ypač – kaimyninėmis valstybėmis. Kraštą, daugumą jo žmonių slegia didelė ekonominė įtampa, ne tik materialiniai, buitiniai nepritekliai, bet ir dvasinis diskomfortas. Dėl ekonominio ir socialinio nuosmukio bei teisinės sistemos spragų, labai išaugusio nusikalstamumo piliečiai nėra saugūs, dažnai patiria psichinių sukrėtimų. Žmogus dažnai pasijunta neapsaugotas, pažeidžiamas ar netgi persekiojamas.

Lietuva, kaip ir kiekviena valstybė, kuria savo valdžios struktūras, kurios privalo efektyviai dirbti, kad garantuotų žmonių saugumą ir jų visaverčio gyvenimo bei tobulėjimo prielaidas. Esant tokioms prielaidoms laisvas ir sąmoningas žmogus laisvoje teisinėje demokratinėje valstybėje savo gebėjimais, iniciatyva ir veikla susikuria deramą vietą visuomenėje.

Valstybė ir jos valdžios aparatas neturi užgožti žmogaus, bet privalo rūpintis jo problemomis, kylančiomis dėl krizių, bedarbystės, stichinių nelaimių, dėl negalios, senatvės ir kitų aplinkybių. Valdžia negali būti keliami arba pati save kelti virš visuomenės ir žmogaus. Valdžios ir visuomenės santykių krizė yra kartu ir valstybės krizė, nešanti nestabilumą, pavojus ir gerovės nuosmukį.

Ateities Lietuvoje turi atsiverti naujos asmens saviraiškos galimybės, kurios dar tebėra pakankamai trapios, ypač kai nuolat kaitaliojami įstatymai ir pabloginamos verslo bei socialinės apsaugos sąlygos. Daugelis žmonių, silpnesni socialiniai

sluoksniai, ypač vyresnio amžiaus žmonės iš dalies yra praradę pasitikėjimą savo jėgomis, nepajėgia arba nesiryžta imtis atsakomybės keisti, gerinti savo būtį bei aplinką.

Lietuvos liaudies partijos programos objektas – **žmogus**, kad ir kas jis būtų – jaunas ar brandaus amžiaus, moteris ar vyras, studentas ar pensininkas, mokslininkas ar menininkas, tarnautojas ar verslininkas. Programa skatina jį būti savo gyvenimo šeiminingu, valstybės ir tautos gerovės stiprintoju. Tokiai žmogaus saviraiškai reikalingos atitinkamos politinės, teisinės, ekonominės, socialinės ir kultūrinės prielaidos. **Lietuvos liaudies partija**, įgyvendindama savo programą, atsidavusiai ir kvalifikuotai dirbs, kad Lietuva greičiau ir užtikrintai išbristų iš sunkumų, greičiau įveiktų 2009 m. užgriuvusią krizę ir jos padarinius. Mūsų šalis turi tapti pažangia demokratine valstybe, kurioje visi visuomenės nariai ir sluoksniai siektų gerovės teisėtu būdu ir ją netrukdomi kurtų, kartu stiprindami ir savo valstybę.

Lietuvos liaudies partija remiasi krikščioniškomis ir humanistinėmis vertybėmis, ilgamete liaudies išmintimi ir jos kultūrinėmis tradicijomis bei kūrybišku novatoriškumu, ne politinės priešpriešos, o politinės partnerystės ir kompromisų kultūra. LLP užsibrėžusi tapti politine jėga, kuri programa ir veiksmais derins visų Lietuvos liaudies socialinių grupių, sostinės ir regionų, miesto ir kaimo žmonių, darbdavių ir samdomų darbuotojų interesus, šalins dirbtinai kurstomą priešpriešą ir nepasitikėjimą.

Lietuvos liaudies partija tarptautiniu mastu turi daug analogų. Giminingų partijų esama visuose žemynuose ir daugumoje valstybių. Remdamiesi savo ir tarptautine patirtimi, Partijos veiklą skirsime demokratijai plėtoti ir valdžių kompetencijai bei atsakomybei už žmonių gyvenimą didinti.

leškosime racionalių kompromisų ir pusiausvyros :

- tarp demokratijos ugdymo ir valstybinės tvarkos, teisėtumo bei socialinio teisingumo stiprinimo; tarp palankių sąlygų ekonomikos plėtrai nuoseklaus kūrimo ir valstybės bei verslo socialinės atsakomybės stiprinimo;
- tarp liaudies tradicijų puoselėjimo, mūsų šalies savitumo išsaugojimo ir Lietuvos atvirumo pasaulio kultūrai;
- tarp integracijos Europos Partijoje stiprėjimo ir racionalesnio bendradarbiavimo su kaimyninėmis šalimis, grindžiamų ilgalaikiais Lietuvos nacionaliniais interesais ir jų tvirtu atstovavimu tarptautiniu lygumi.

Sieksime pusiausvyrai artimo moterų ir vyrų kiekybinio santykio valdžios struktūrose. Jau pasiekta ir tolimesnė pažanga šioje srityje skatins darnesnę dialogą visuomenėje ir lygių galimybių įgyvendinimą, padės siekti kompromisų valstybei ir jos liaudžiai svarbiais klausimais.

Būtina užkirsti kelią tokiems vienpusiškiems valdžios veiksams, kai išplitusi nekompetencija, nemokšiškumas ir partiškumo suabsoliutinimas, lobizmas ir korupcija, atsakomybės stoka žlugdo smulkų ir vidutinį verslą, mokslo, kultūros, švietimo, socialinės sferos raidą, kai valdžia dirba pati sau ir "pasitardama" tik su savimi. **Lietuvos liaudies partija** vengs griauamosios politinių jėgų susipriešinimo ir smurtinių veiksmų įtakos mūsų krašto plėtotei, sieks optimalių žmogaus, tautos -

liaudies, valdžios ir žiniasklaidos santykių, visuomenės stabilumo ir pilietiškumo stiprinimo.

Sąmoningas pilietis, atsakomybę už savo gyvenimą ir Lietuvos likimą jaučiantis žmogus suvokia, kad užimti vien stebėtojo poziciją, ypač sunkmečiu, neveikti, nedalyvauti politiniame, visuomeniniame, kultūriniame gyvenime, o ypač – rinkimuose, yra neišmintinga ir netgi pavojinga. Nerenkantieji nieko nelaimi, nebent patenkina savo beprasmišką kerštą politikams, jie padeda ne sau, o kitiems pasiekti savų, deja, ne visada dorų tikslų.

Lietuvos liaudies partija kviečia pilietiškai sąmoningus asmenis telktis ir patiems dalyvaujant politikoje, daryti įtaką savo ir valstybės gyvenimui. Mes siūlome vieną iš galimybių - pasirinkti dalyvavimą Lietuvos Liaudies partijoje.

II. Valstybės valdymas ir savivalda

Tobulinant mūsų valstybės valdymą būtina suderinti šiuos principus:

- nuosekliai įgyvendinti LR Konstitucijoje įtvirtintą valdžių atskyrimo principą bei stiprinti demokratiją, plačiau įtraukiant visuomenę, jos organizacijas į valstybės valdymą;

konsoliduoti valdžios institucijas žmonių ir valstybės problemoms spręsti, konkretizuoti ir didinti pareigūnų atsakomybę bei atskaitomybę visuomenei už priimtus visų lygių sprendimus ir darbo rezultatus.

LLP požiūris į dabartinę Vyriausybės politiką.

Vyriausybės vykdoma politika daugelyje veiklos sričių, visų pirma – ekonomikos ir finansų bei socialinėje srityje visiškai nepasiteisino ir reikalauja neatidėliotino koregavimo. Krizei įveikti reikalinga žymiai aukštesnė pareigūnų kompetencija ir administraciniai gebėjimai. Antikrizinei programai ir veiksams koreguoti turi būti pasitelkta kur kas efektyvesnė kitų Europos ir pasaulio šalių vyriausybių patirtis bei išgirsti ekonomikos ekspertų teikiami realistiški pasiūlymai. Dabartinė valdančioji koalicija ne tik kad nepasirengusi, bet ir dėl daugelio jos pareigūnų nekompetencijos yra nepajėgi to padaryti. Kiekvienas mėnuo, kiekviena diena didina ekonomikos smukimo pagreitį. Pagal nuosmūgio lygį Lietuva tapo „lyderiaujančia“ tarp visų ES šalių. Per 2009 m. BVP smukimas gali pasiekti 22 – 25 %, o bedarbystė išaugti iki 15 %.

Lietuva, kaip ir kitos ES šalys, negavo iš ES institucijų aiškaus ir sukoordinuoto strateginio plano dėl prevencinių antikrizinių veikslių. Lietuvos Vyriausybė, būdama tiesiogiai atsakinga už realų situacijos vertinimą ir adekvačius veiksmus, nesugebėjo kvalifikuotai atlikti savo funkcijų. Dėl to nukentėjo dauguma Lietuvos žmonių, o ypatingai - socialiai pažeidžiamiausios grupės.

Valstybė, jos žmonės negali būti paversti nekompetingos ir neatsakingos valdžios įkaitu. Vyriausybė turi prisiimti atsakomybę už nusmukdytą šalies ekonomiką ir socialinį nestabilumą, padidėjusį skurdą ir emigraciją bei dar didesnę žmonių nepasitikėjimą valdžia.

Lietuvos liaudies partija kviečia Seimą, visas politines partijas šias problemas spręsti neatidėliotinai, nelaukiant visiško šalies bankroto ir suirutės.

Pašlijęs valdžios autoritetas liaudies akyse gali būti atstatytas tik kompetentingu, nuosekliu, žmonių ir nacionaliniams interesams realiai tarnaujančiu valstybės institucijų ir pareigūnų darbu.

LLP pabrėžia, kad valdžios institucijų darbas turi būti viešas ir skaidrus, turi vykti nuolatinis dialogas tarp valdžios institucijų, jų atstovų, politinių partijų ir visuomenės. Svarbus vaidmuo turi būti skiriamas visuomenės pilietiškumo ir solidarumo stiprinimui švietėjiškomis, informavimo ir ypač - valstybės aparato darbo kokybės esminio gerinimo, tvarkos ir atsakomybės užtikrinimo priemonėmis.

LLP dės pastangas valdymui debiurokratizuoti ir decentralizuoti, jo efektyvumui didinti; savivaldai stiprinti. Būtina šalinti valstybės aparato funkcijų dubliavimą ir atsisakyti perteklinių funkcijų, kur įmanoma, išplėtoti vieno langelio principą, sukonkretinti, pagrįsti ir sutrumpinti sprendimų priėmimo trukmę, užtikrinti žmonėms teikiamų valstybės paslaugų ir informacijos prieinamumą bei kokybę. Artimiausiais metais turi būti žengti konkretūs žingsniai decentralizuojant ir perskirstant funkcijas tarp apskričių ir savivaldybių. **Ūkinės funkcijas tikslinga perduoti savivaldybėms, apskritis reorganizuojant į regionų plėtros planavimo ir programų koordinavimo centrus. Toks poreikis seniai subrendęs.**

Mažinti ir atpiginti valstybės aparatą būtina kartu su biurokratinių suvaržymų ir prielaidų korupcijai šalinimu, visuomenės iniciatyvų pagyvinimu.

LLP palaiko tiesioginius mero rinkimus ir skatina šį klausimą spręsti, bet prieš tai teisiškai sureguliuojant funkcijų bei atsakomybės pasiskirstymą tarp mero ir tarybos. Daugiau savarankiškumo ir galimybių pasinaudoti ištekliais būtina suteikti seniūnijoms. To dėka valdžios paslaugos turi būti priartintos prie žmonių gyvenamosios vietos bei pagerintas jų teikimas.

Visi valdžioje vykstantys procesai ir jos priimami sprendimai turi būti žmonėms suprantami ir naudingi, vieši, skaidrūs, informatyvūs ir kontroliuojami. Tai ypač aktualu kai kurioms specifinėms valdžios veiklos sritims: privatizavimo, viešųjų pirkimų, biudžetinių asignavimų, valstybės ir ES paramos skirstymo srityse.

LLP visomis galimomis politinėmis, teisinėmis, informacinėmis priemonėmis sieks užkirsti kelią piktnaudžiavimui valdžia ir žmonėms daromai žalai.

III. Teisinės sistemos reformavimas

Valstybės teisinė sistema, jos teisėtvara ir teisėsauga: teismai, prokuratūra, policija, specialiosios tarnybos, turi efektyviai dirbti aiškiai įstatymais apibrėžtos savo kompetencijos srityse ir užtikrinti žmogaus teises ir laisves, reguliuoti politinius, ekonominius, teisinius ir socialinius santykius. **Lietuvos teisinėje sistemoje susidarė sudėtinga, nepakankamai valdoma situacija.** Suvešėjo nusikalstamumas, smurtas, panieka įstatymams. Valstybės valdymo institucijos ne tik nepakankamai užtikrina konstitucines žmogaus teises ir laisves, bet ir pačios pažeidžia Konstitucijos nuostatas, teigiančias, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad kiekvienas savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai. Tuo tarpu tikrovėje tebegalioja daugelis nuostatų ir teisinių aktų, netrukdančių valdžiai kištis į asmeninį piliečio gyvenimą, smulkmeniškai jį reglamentuoti, išdavinėti neretai korupcinius leidimus suvaržyti žmogaus laisves. Valdžia nevengia net tokių sprendimų, kuriuos jau iš anksto oponentai objektyviai įvertina kaip antikonstitucinius ir valstybei žalingus.

Būtina konkrečiau reglamentuoti skundų (prašymų) padavimo, nagrinėjimo ir atsakymų davimo bei pasirašymo tvarką.

Valstybė pelno žmonių pasitikėjimą, gindama savo piliečius nuo vidaus grėsmių ir nusikalstamumo. Greta krašto apsaugos stiprinimo, ekonomikos reorganizavimo, naujų darbo vietų ir socialinės gerovės kėlimo, visuomeniniam saugumui turėtų būti teikiamas aukščiausias prioritetas.

Lietuvos liaudies partija sieks, kad būtų atsisakyta chaotiškos, konvejerinės įstatymų rengimo ir jų neefektyvaus realizavimo praktikos. Ekonominius, teisinius ir kitokius socialinius santykius reguliuojantys įstatymai, teisės aktai turi sukurti veiksmingą nusikalstamumo prevencijos sistemą. Galiojančių įstatymų, teisės aktų ir jų taikymo trūkumų šalinimas kartu su kitais veiksniais turi užkirsti kelią teisės pažeidimams ir jų atsiradimo sąlygoms susikurti. Šiuo metu jos dažnai pasireiškia lobistine, monopolistine veikla, valdininkų piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi, biurokratizmu, korupcija, teisinių institucijų veiklos sutrikimu. Socialinius ekonominius santykius reguliuojantys įstatymai, teisės aktai realizuojami netinkamai - neigiant norminį reguliavimą ar nepagrįstai išplečiant norminio reguliavimo ribas. Tokia aplinka, kuri verčia valdžią ir piliečius rinktis, kurioms normoms dera paklusti ir kurias vykdyti, o kurioms ne, smukdo pasitikėjimą įstatymais, valdžios institucijomis, ugdo teisinį nihilizmą.

Pasisakydama už teisinės sistemos tobulinimą ir įtakos didinimą stiprinant teisėtumą, **Lietuvos liaudies partija** visų pirma **sieks:**

- tobulinti ir realiai įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas; rengti teisės aktus, reguliuojančius Konstitucijos tiesioginio taikymo procedūras dėl žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo, dėl principo "viskas leidžiama, kas nėra uždrausta" realizavimo; sunorminti racionalų valdžios padalijimą tarp Respublikos Prezidento, Seimo, Vyriausybės ir savivaldos institucijų teisėsaugos ir kitais klausimais; sieksime, kad būtų priimti įstatymų projektai padidinant savivaldybių kompetenciją, joms perduodant iš apskričių ūkines funkcijas.

- teisinę reformą derinti su šalies ekonominiu vystymu, socialine politika, nacionaline kultūra. Teisinė sistema turi būti greta kitų socialinių ekonominių poveikio priemonių, kaip visuomeninių santykių reguliatorius. Šiuo požiūriu remiame tolimesnės teisės sistemos reformos strategiją, atsižvelgiant į visos teisinės sistemos sudėtines dalis, šalies plėtros objektyviuosius poreikius, su Lietuvos interesais suderinamus Europos Sąjungos standartus, atsisakymą nuo represinio, žmogų žeminančio pobūdžio metodų;
- tobulinti įstatymų, teisės aktų rengimo tvarką, jų teisinių, ekonominių ir vadybinių reguliavimo metodų taikymą, sukurti tobulesnius visuomenės dalyvavimo rengiant įstatymus ir teisės aktus mechanizmus, įtvirtinti įstatymų, teisės aktų kokybės bei jų vykdymo reikalavimus; nustatyti politinę ir teisinę atsakomybę už įstatymų, teisės aktų ir kitų valdžios institucijų sprendimų rengimo ir įgyvendinimo klaidas;
- tobulinti operatyvinės veiklos įstatymą, apsaugant piliečius nuo jų konstitucinių teisių pažeidimo;
- priartinant teisingumo vykdymą prie žmonių ir didinant jų pasitikėjimą teismais, parengti teisinę bazę prisiekusiųjų teismų sukūrimui;
- tobulinant teisinę sistemą, didelį dėmesį skirti teisėtvarkos ir teisėsaugos pareigūnų profesionalumui ir nešališkumui;
- įgyvendinti griežtas ir efektyvias antikorupcines priemones;
- suformuluoti Lietuvos nacionalinį saugumą atitinkančios vidaus reikalų sistemos sampratą, nustatyti šios sistemos paskirtį valstybės valdžios vykdymo struktūroje ir jos tarnavimo žmonėms pagrindines formas. Pagal Lietuvos Respublikos politinės ir teisinės sistemos nuostatas reformuoti vidaus reikalų sistemos valdymą, palaipsniui pertvarkyti centrinį aparatą į strateginio vadovavimo instituciją;
- priimti ir vykdyti tarptautinius reikalavimus atitinkančius, žmogaus orumą ir viešąjį interesą ginančius įkalinimo įstaigų darbą reguliuojančius įstatymus;
- efektyvinti Lietuvos valstybės institucijų veiklą ir bendradarbiavimą su užsienio šalių atitinkamomis struktūromis kovai su prekyba žmonėmis;
- humanizuoti Lietuvos įstatymus; tuo pat metu sugriežtinant sunkių nusikaltimų prieš žmogų atvejais, užtikrinti jų vykdymo priežiūrą; siekti, kad būtų įvaldytas socialinis, ekonominis, teisinis poveikis ir užkirstas kelias terorizmui ir kitokiam nusikalstamumui, įvedant tvarką ir rimtį Lietuvoje; vykdyti nusikalstamumo prevenciją;
- pasiekti, kad smurtiniai nusikaltimai prieš vienišus senus bejėgius žmones Lietuvos kaimuose ir miestuose, prieš bejėgius mažus vaikus – tokie, kaip užpuolimas, brovimasis į namus, kankinimas, turto, nuio pensijų iki moksleiviškų kišenpinigių, atiminėjimas, prievartavimas – būtų traktuojami kaip ypatingai sunkūs nusikaltimai, nusikaltimai prieš valstybę.

Tobulinant teisinę sistemą, tikslinga pasiremti per daugelį amžių susiklosčiusia Vakarų Europos valstybių teisinio mąstymo patirtimi bei kelių Lietuvos valstybės epochų teisiniais aktais. **Teisinė sistema turi sukurti stabilias asmens prigimtinių, pilietinių, žmogaus nuosavybės teisių garantijas, užkirsti kelią pasikėsinimams į asmens gyvybę ir sveikatą, jo turtą, garbės ir orumo išniekinimą, sudaryti sąlygas**

socialiniam stabilumui, žmogaus tobulėjimui ir jo gerovei, pilietinės visuomenės brandumui ir valstybės gyvybingumui.

LLP rūpinsis, kad Lietuvoje būtų efektyviai sprendžiamos įsisenėjusios problemos teisėtvarkos srityje:

- būtų parengtas ir priimtas Teismų įstatymas, nes pernelyg ilgai užsitęsė jo priėmimas. Šis įstatymas turėtų išspręsti teisėjų karjeros ir drausminės atsakomybės klausimus, pagerinti bylų nagrinėjimo kokybę; įstatymu turi būti įtvirtinti teisėjų atlyginimų ir socialinių garantijų klausimai;
- reikia kuo skubiau parengti ir priimti civilinio ir baudžiamojo procesų pataisas, numatančias bylų nagrinėjimo pagreitinimą, užkirsti kelią pinktnaudžiavimui procesinėmis teisėmis;
- siekiant iš esmės gerinti bylų nagrinėjimo kokybę, būtina atpalaiduoti teismus nuo jiems nebūdingų pareigų: duoti leidimus nekilnojamojo turto perleidimui, kai šeimoje yra nepilnamečių (tai gali sėkmingai atlikti vaiko teisių apsaugos tarnybos), tvirtinti varžytynių aktus, spręsti ieškinio priėmimo klausimus, atlikti pasirengimo bylos nagrinėjimui veiksmus (tai gali daryti teisėjų padėjėjai, gaunantys nemažą atlyginimą ir turintys aukštąjį teisinį magistro išsilavinimą) ir eilę kitų;
- blogėjant ekonominei padėčiai, sparčiai auga nusikalstamumas, tačiau policijos pajėgos, turinčios palaikyti viešąją tvarką, tampa sunkiai prisišaukiamos. Kuo skubiau reikėtų visose seniūnijose turėti policijos pareigūnus, kuriuos galima būtų surasti bet kuriuo paros metu;
- atsakingiau turi būti vykdomas patraukimas atsakomybėn bei iš esmės pagerinti ikiteisminio tyrimo terminai. Už nepagrįstą patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, už teisiškai nepagrįstus, nesąžiningus sprendimus, už tyrimo vilkinimą pareigūnai turi būti patraukti atsakomybėn.

IV. Moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimas

Lygių galimybių problematika šiandieniniame pasaulyje yra gana plati. Ji apima lygias teises ir galimybes įvairiais aspektais: pagal lytį, amžių, pagal tautinę, rasinę, religinę, politinę priklausomybę. LLP savo programoje įtvirtina lygias galimybes visais aspektais. Partijos šaknys glaudžiai susijusios su 1995 m. įkurta Lietuvos moterų partija, todėl tęsiant sukauptą patirtį ir tradicijas programoje nuodugniau išdėstome savo nuostatas dėl moterų ir vyrų lygių galimybių.

Moters ir vyro padėtis visuomenėje yra vienas ryškiausių jos demokratiškumo ir brandos požymių bei kriterijų. Šalis, kurią valdo vieni arba beveik vieni vyrai, negali būti laikoma teisine demokratine valstybe, o tokia "vyriška" valdžia negali būti visavertė. XXI amžiaus pirmaisiais dešimtmečiais žmonija ir mūsų valstybė turėtų subrandinti moterų ir vyrų lygias galimybes ir partnerystę.

Moters teisės yra neatskiriamos nuo žmogaus teisių. Ši Vakarų šalyse įsigaliojusi nuostata dar nėra visuotinai pripažinta ir įgyvendinta pasaulio valstybėse, iš dalies ir Lietuvoje. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas Lietuvoje buvo priimtas 1998 m. gruodžio 1 d. suaktyvėjus moterų veiklai politikoje ir Seime. "Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims" buvo ratifikuota 1995 m., deja, demokratija

dažnai galioja tik pusei visuomenės - vyrams. Moterys iki pastarųjų metų gerokai stokojo sprendimų laisvės ir galimybių daryti jiems įtaką ekonomikos, darbo, šeimos, teisės, kultūros, švietimo, taip pat ir valstybės valdymo srityse. Tai ne tik žemina moteris, bet ir skurdina visą visuomenę, nes ji praranda galimybę pasinaudoti ir moterų kompetencija bei gyvenimo patirtimi. Moterys, būdamos ne mažiau išsimokslinusios kaip vyrai, iki šiol neturėjo svaresnių galimybių pateikti ir įgyvendinti savo idėjų valstybės lygiu, nes renkamoji ir vykdomoji valdžia buvo daugiausia vyrų. Po pirmosios moters – premjerės išrinkimo prireikė beveik dvidešimt metų, kad moterys užimtų Lietuvoje ir kitus aukščiausius postus – Prezidentės ir Seimo pirmininkės. Iki šiol dar neturėjome moterų - Konstitucinio ir Aukščiausiojo teismų pirmininkių.

Lietuvos liaudies partija siekia sumažinti moterų ir vyrų dalyvavimo valdžios struktūrose, verslo, darbo, kultūros, socialinės saugos ir kitose srityse skirtumus. Moteris neprivalo įrodinėti aplinkai esanti lygiavertė ir lygiateisė - tai turi būti įstatymų ir tradicijų garantuotas, savaimė suprantamas dalykas. Moterų dalyvavimas politinėse struktūrose - tai ne tik teisės, bet ir pareigos. Tai ir didžiulė atsakomybė už savo, savo šeimos, vaikų ir viso krašto likimą.

Lietuvos liaudies partija, tarp kurios steigėjų palyginti su kitomis partijomis yra didesnė dalis moterų, sieks išlaikyti vyrų ir moterų politinio aktyvumo pusiausvyrą ir partnerišką dialogą.

Moterų ir vyrų dalyvavimas politinėje veikloje turi būti grindžiamas ne pretenzija į pačią valdžią, įgyjamą verčiant ar kompromituojant ankstesnes valdžias, ne pigiais pažadais rinkėjams, ne tariamu vyrų ar moterų pranašumu, o Lietuvos problemų pažinimu, dalykiškumu, profesinėmis žiniomis ir patirtimi, politinės atsakomybės už savo krašto likimą suvokimu, realia veikla ir iniciatyva.

Žmogaus teises atitinkanti, visavertė moters ir vyro padėtis gali būti pasiekta pirmiausia pačių moterų ir vyrų bendromis pastangomis keisti savo ir savo aplinkos mąstyseną, požiūrį į vyro ir moters santykius ir galimybes. Tik laisvas, savo visavertystę suvokiantis žmogus gali pelnyti atitinkamą visuomenės pripažinimą ir pritaikyti savuosius gebėjimus.

Lietuvos liaudies partija pripažįsta harmoniją šeimoje ir šeimos gerovę kaip didelę vertybę ir siekia, kad:

- vyrai ir moterys galėtų pasidalyti atsakomybe šeimoje ir siektų harmonijos bei partnerystės;
- formuotųsi aktyvios tėvystės tradicijos ir būtų įgyvendinti jau priimti atitinkami įstatymai, ginantys tiek motinos, tiek ir tėvo teises bei atsakomybę šeimoje ir ypač vaikų globoje;
- mažėtų skurdo "moteriškėjimas", gerėtų motinystės ir tėvystės sąlygos;
- būtų panaikintas smurtas prieš moteris ir vaikus, prieš žmogų;
- būtų sudarytos palankesnės galimybės moterims ir vyrams naudotis visų rūšių ištekliais;
- šeima pati spręstų, kuris iš tėvų gauna socialines lengvatas auginti vaikus.

LLP rūpinsis, kad valstybės politika sudarytų sąlygas abiejų lyčių, visų kartų ir visuomenės grupių gerovei.

Dalyvaudama politikoje **Lietuvos liaudies partija** sieks taip pataisyti arba priimti tokius įstatymus, kad moterys tinkamomis socialinėmis sąlygomis ir laisvu savo ar abiejų pusių apsisprendimu, o ne žalodamos sveikatą ir psichiką, galėtų turėti gausesnę šeimą, auginti sveikus vaikus - didžiausią kiekvienos normalios moters ir šeimos džiaugsmą.

Lietuvos liaudies partija ir jos nariai prisideda prie moterų ir vyrų galimybių pusiausvyros Lietuvoje ir vaikų gynimo organizacijų veiklos, plėtoja tarptautinius ryšius su atitinkamomis kitų valstybių ir tarptautinėmis organizacijomis.

V. Kultūros ir tautinė politika

Lietuvos liaudies partijos nariai reiškia susirūpinimą, kad politizuotoje visuomenėje menkėja inteligentijos vaidmuo, o kultūra ir švietimas skursta ne vien dėl ekonominių sunkumų, bet ir dėl jų vaidmens nuvertinimo politinėse struktūrose. Globalizacija ir kosmopolitizmas kelia pavojų kultūriniam savarankiškumui. Nyksta kultūrinės gyvensenos formos, ypač tai būdinga kaimui, kur pavojingu tempu retėja švietimo ir kultūros įstaigos.

Lietuvos liaudies partija teigia, kad etninė kultūra yra kiekvienos tautos kultūros raidos pagrindas, kad Lietuvos valstybę kuria tauta. Valstybė yra pagrindinė tautos raiškos sąlyga. Valstybė kuriama etniškumo pagrindu kaip tautos išlikimo ir jos visaverčio gyvavimo garantas. Šia prasme tautos sąvoka yra platesnė nei tautybės ir artima liaudies sampratai. Lietuvoje kartu su lietuvių tautine dauguma gyvena daug kitų tautybių. Tautinių grupių santarvė, jų pagarbus kultūrinis bendravimas nuo seno būdingas Lietuvai yra gerbtinas ir puoselėtinas. Etnokultūrinis auklėjimas lemia, kiek žmogus tapatina save su savo tauta, kuo skiriasi nuo kitų tautų žmonių. Pačios geriausios elgesio normos perduodamos tradicija, papročiais.

Lietuvos liaudies partijos narių dauguma savo gyvenimą grindžia krikščioniškosiomis ir humanistinėmis dvasinės kultūros vertybėmis, siekia jas ugdyti ir stiprinti savo veikla ir ryšiais su krikščioniškosiomis bei kitomis neradikaliosiomis religinėmis bendruomenėmis ir organizacijomis.

Lietuvos liaudies partija, remdama laisvai pasirenkamas dvasinės - kultūrinės veiklos formas, sieks, kad būtų išsaugotas senosios kultūros paveldas - lietuvių ir kitų tautinių grupių papročiai, tautosaka, visi materialinės kultūros raiškos būdai. Sieks, kad būtų sudaromos sąlygos visų tautinių bendruomenių kultūroms augti. Gilus savasties, savosios tautos kultūros pažinimas garantuoja skirtingų tautybių žmonių taikų sambūvį ir bendravimą, nes senosios kultūrinės struktūros remiasi bendražmogiškaisiais dvasinės sanklodos pozityvais: kūrybingumu, gyvybingumu, taikingumu. Etnokultūrinis švietimas visų pakopų mokyklose - būtina sąlyga savasčiai pažinti.

Lietuvos liaudies partija pripažįsta, kad visame pasaulyje gyvenantys lietuviai yra neatsiejama Lietuvos dalis. Lietuvai svarbi jų patirtis, naujai įgyta kompetencija. Skatinsime nenutrūkstamą dialogą su išeivija bei lietuvių kalbos, kultūros ir tradicijų

puoselėjimą. Rūpinsimės sugrįžtančių į Lietuvą sklandžia integracija. **Sieksime, kad kiekvienas lietuvis turėtų teisę būti Lietuvos Respublikos piliečiu.**

Lietuvos liaudies partija siekia, kad etninė kultūra taptų prioritetine sritimi kuriant teises normas, finansuojant ir organizuojant Lietuvos kultūros struktūras bei valdymą; remia valstybines ir visuomenines organizacijas, tvarkančias etninės kultūros, švietimo, sveikatos apsaugos tęstinumo reikalus.

Lietuvos liaudies partija akcentuoja, kad priešinti politiką ir kultūrą neišmintinga, o pačią politiką pripažįsta sudėtine kultūros dalimi. Kultūros sferų ir kultūros įstaigų savarankiškumas negali būti dingstis valstybinėms struktūroms atsiriboti nuo valstybės atsakomybės už kultūros būklę, už jaunuomenės auklėjimą, jos pilietiškumą, gebėjimų skatinimą, už kultūringos, sąmoningos ir doros asmenybės ugdymą, visuomenės humanizavimą.

Lietuvos liaudies partija sieks, kad brėždama ir įgyvendindama kultūros politikos tikslus, valstybė remtųsi demokratiškumo, tolerancijos, tapatumo, atvirumo, decentralizavimo, kultūros prieinamumo principais.

Knygų, žurnalų, laikraščių leidyba - privačių asmenų ir jų partijų veiklos sritis, reglamentuojama Spaudos įstatymo bei remiama valstybės institucijų, kad išliktų informacijos įvairovė ir konkurencijos galimybės. Pasinaudojant nedidelių šalių kultūros paveldo išsaugojimo patirtimi, siekiant išlaikyti tautines, liaudiškas ir europietiškos kultūros tradicijas, reikėtų teisiniais ir ekonominiais svertais skatinti vertingą, savastį atskleidžiančią kūrybą, riboti menkavertę, svetimos masinės kultūros produkciją, už kurią pagal tarptautinius įsipareigojimus moka mokesčių mokėtojai ir per kurią radijo ir televizijos stotys praranda kultūrinį savitumą.

Šiuo metu Lietuvoje gyvena ir kuria daug pasaulinio lygio įvairių tautybių menininkų: dailininkų, muzikantų ir kompozitorių, rašytojų ir poetų, fotografijos ir kino meistrų, tautodailininkų. Kultūros srityje nenuilstamai dirba daug kitų kultūros darbuotojų: bibliotekininkų, muziejininkų, laisvalaikio turizmo, įvairių kultūros centrų darbuotojų. Atsižvelgdama į sunkią menininkų ir kultūros darbuotojų padėtį, **Lietuvos liaudies partija** sieks, kad būtų priimti Lietuvos Respublikos kultūros skatinimo ir apsaugos, Meno kūrėjų organizacijų, Teatro, Kino, Kultūros centrų įstatymai, kad būtų tobulinamas labdaros įstatymas.

Lietuvoje kultūrai, sportui, rekreacijai skiriama per menka dalis vidaus produkto. Jau tapo įprasta šią sritį finansuoti "likutiniu" principu. **Lietuvos liaudies partija** sieks, kad šios lėšos būtų sparčiau priugdomos, nes biudžeto lėšų, skirtų jėgos struktūroms, augimo tempai paprastai keleriopai viršija švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos sistemų finansavimo augimo tempus, o esant nuosmukiui jis mažinamas pirmiausia. Skatindama remti tautinės kultūros sklaidą ir tarptautinį sporto prestižą, Partija sieks, kad Lietuvos menininkai lygiaverčiu principu kartu su kitų šalių kolegomis dalyvautų tarptautiniuose forumuose, meno mainų ir prekybos procese, kad didėtų menų eksportas.

Būtina kuo skubiau priimti ir įgyvendinti Etninės kultūros ir Etninės kultūros apsaugos įstatymus, nes tik tautos savastis nuspalvina visuomenės ir valstybės raidos kelią, daro jį įdomų ir patrauklų kitoms Europos tautoms ir viso pasaulio tautų bendrijos nariams.

LLP sieks subalansuoti dėmesį ir valstybės rūpinimąsi tiek profesionaliuoju menu, tiek ir masine liaudies kultūra, jos raiškos formomis: profesionaliniu sportu ir masine kūno kultūra, žmonių fiziniu ir dvasiniu lavinimu. Vaikų ir jaunimo bei platus visų visuomenės grupių įtraukimas į kultūrinę, meninę veiklą ir sportą mažina ydingo gyvenimo būdo, įvairių priklausomybių – nuo alkoholio, narkotikų, gatvės “auklėjimo” poveikio, agresyvumo ir nusikalstamumo. Prevencinis veikimo būdas leidžia sumažinti lėšų poreikį visų šių problemų sprendimui.

VI. Partijos pozicija tikėjimo atžvilgiu

Lietuvos liaudies partija pripažįsta krikščioniškosios ir bendražmogiškosios humanistinės moralės principus, puoselėja moralų gyvenimo būdą ir tarpusavio santykius, išlikdama tolerantiška įvairioms taikingoms, nesmurtinėms religinėms bendruomenėms.

Tikėjimas yra svarbiausias doros ir humanizmo, žmonių dvasinio taurumo ir stabilumo, tarpusavio atlaidumo ir pakantumo, pagalbos vienas kitam, sąžiningumo ir atsakomybės už savo žodžius ir veiksmus šaltinis.

Lietuvos liaudies partija, jos nariai gerbia tikinčiųjų įsitikinimus, siekia prasmingo bendradarbiavimo su dvasininkija ir tikinčiųjų bendruomenėmis, skatina jų aktyvumą švietėjiškoje, humanitarinėje ir karitatyvinėje veikloje, pati įsijungia į šią veiklą ir inicijuoja įvairias socialines - humanitarines ir švietėjiškas - kultūrinės akcijas.

Lietuvos liaudies partijos narių dauguma laikosi nuomonės, kad religinis švietimas ir tikėjimo pamokos padeda mokiniams dvasiškai subręsti, pasirinkti doros kelią, išvengti depresijos ir nusikalstamumo.

LLP laikosi nuomonės, kad Bažnyčia, atlikdama savo dvasinę misiją ir dvasiškai stiprindama visas pozityvias iniciatyvas, neturėtų išskirtinai remti jokios partijos ir agituoti tikinčiuosius balsuoti už vieną iš jų.

VII. Švietimo ir mokslo nuostatos

Lietuvos ateičiai kurti yra būtinas kokybiškas ir efektyvus švietimas ir studijos, konkurencingi mokslo tyrimai. Be jų neįmanoma užtikrinti visuomenės ir ūkio klestėjimo bei jo ilgalaikio konkurencingumo, sukurti visaverčio žmonių gyvenimo sąlygas. Lietuva, stokodama gamtinių išteklių, savo konkurencingumą gali užsitikrinti aukšta gamybos ir paslaugų kokybe, inovatyvumu, kurdama žiniomis ir šiuolaikinėmis technologijomis pagrįstą ekonomiką, visas jos šakas. Tame procese žmogiškieji ištekliai – svarbiausi.

Lietuvos liaudies partija, įvertinusi dabartinę padėtį šioje srityje, ragina valdžios institucijas ir pati siekia švietimo ir mokslo strategijoje įtvirtinti šias nuostatas:

- sudarant ir vykdant nacionalinį biudžetą, valstybės ir ES investicines bei paramos programas, švietimą laikyti prioritetine visuomenės gyvenimo sritimi;
- užtikrinti socialinę vaikų ir jaunimo saugą bei kokybiško išsimokslinimo prieinamumą; visuotinis švietimas ir ugdymas turi būti prieinamas visiems - ir turtingiems, ir nepasiturintiems, ir sveikiems, ir turintiems fizinių bei protinių negalių – pastariesiems būtina teikti specialią valstybės paramą;
- jaunų žmonių ugdymą grįsti dvasinėmis krikščioniškosiomis ir humanistinėmis vertybėmis bei šiuolaikinėmis žiniomis, mokslo ir technikos pasiekimais;
- ugdyti Lietuvos jaunuomenę taip, kad ji būtų pilietiška, įsisauganti savo tautinį tapatumą ir kultūrą, pozityvias liaudies tradicijas, jos solidarumą, savo visavertę vietą Europoje, būtų veikli, jaustų atsakomybę už savo poelgius ir gyvenimą, kurtų garbingos ateities prielaidas Lietuvoje;
- ugdyti besimokančiųjų savarankiškumą, iniciatyvumą ir visuomeniškumą, gebėjimą nuolat tobulėti, bendrauti, toleruoti kitų pažiūras ir kitų pripažįstamas vertybes, atvirai ir kultūringai reikšti nuomonę;
- 2009 m. ekonomikos nuosmukis užklupo Lietuvą neišsprendusią daugelio švietimo, mokslo ir studijų problemų. Prie objektyvių priežasčių, iš kurių viena didžiausių – lėšų stygius, prisideda partijų nesusikalbėjimas ir sektoriui vadovaujančių pareigūnų patirties stoka. Kokybiškas mokslas ir studijos gali tapti sunkiai prieinami, ypač regionų vaikams ir jaunimui. Sumažėjęs moksleivių skaičius regionų mokyklose riboja galimybes užtikrinti aukštos kokybės ir įvairiapuses žinias tradiciniais mokymo metodais. Todėl ypač aktualus visuotinis mokyklų internetizavimas, kurio neturi stabdyti finansiniai sunkumai ar Vyriausybės negebėjimas tvarkytis.

Švietimo ir mokslo bei studijų sistemoje netoleruotinas beatodairiškas laisvos rinkos metodų perkėlimas, būdingas valdant dešinioms partijoms. Studijų finansavimas per studijų krepšelį kelia sunkumų kai kurioms aukštosios mokykloms, ypač regioninėms, išbalansuoja sistemą. Įmokų už studijas modelis prasilenkia su konstitucine teise į nemokamas studijas gerai ir labai gerai besimokantiems kolegijų ir aukštųjų mokyklų studentams, verčia studijuojančius ir jų šeimas prasiskolinti. Jis palankus bankams, bet ne jaunimui. Tai sukelia grėsmę socialiai silpnesnių visuomenės sluoksnių išsimokslinimo prieinamumui, didina visuomenės socialinę poliarizaciją. Ši sistema skatina jaunimą išvykti studijuoti svetur. Tai taip pat prisideda ir prie emigracijos augimo, Lietuvos gyventojų senėjimo ir didina našta „Sodrai“.

Mokslo ir studijų kokybei užtikrinti reikalingas didesnis finansavimas, dėstytojų atlyginimų normalizavimas, mokslo, studijų ir verslo integracija, didesnis verslo investicijų į mokslą skatinimas. Viena iš LLP remiamų formų yra „slėnių“ projektų įgyvendinimas bei tarptautinis bendradarbiavimas.

Tobulinant švietimo, mokslo ir studijų sistemą būtinas nuolatinis atviras dialogas su visuomene, įsiklausymas į jaunimo nuomonę, platesnis jaunų žmonių bei akademinės bendruomenės, studentų ir kitų jaunimo organizacijų įtraukimas į dialogą bei ateities strategijų rengimą. Tikslinga visokeriopai remti jaunimo profesinį ir visuomeninį aktyvumą, nacionalinio ir tarptautinio masto jaunimo forumus.

Lietuvos liaudies partija rems:

- pagrįstas, subalansuotas Valstybės priemonės didinti kokybiško švietimo ir studijų prieinamumą visiems visuomenės sluoksniams;
- siekį išsaugoti ir stiprinti efektyviai veikiančias mokyklas, realiais poreikiais pagrįstą iniciatyvą ir prielaidas steigti įvairaus lygio privačioms, nevyriausybinėms mokymo ir švietimo įstaigoms, bendrojo lavinimo mokykloms, kurti kitas mokymo įstaigas (centrus) tautinėms mažumoms, kuriose būtų sudarytos palankios sąlygos išmokti valstybinę ir gimtąją kalbas;
- iniciatyvą derinti pagrindinių šalies universitetų stiprinimą su universitetų ir neuniversitetinių mokyklų tinklo išsaugojimu regionuose kaip regionų konkurencijos bei tolygios jų plėtros prielaidą.

Lietuvos liaudies partijos švietimo ir ugdymo veiklos artimiausi tikslai:

- mokymo ir studijų kokybę laiduojančių priemonių kompleksiskumas; tarp jų – švietimo ir mokslo kompetentingo valdymo bei integruotos informacijos sistemos užtikrinimas;
- teisės ir galimybių vaikams ir tėvams pasirinkti mokymo įstaigą (pagal interesus, sugebėjimus, gyvenamąją vietą ir ekonominę padėtį) užtikrinimas;
- aukštos kvalifikacijos pedagogų bei aukštesniųjų ir aukštųjų mokyklų specialistų rengimo ir jų kokybiško darbo motyvacijos sistemos sukūrimas; pedagogo statuso, išreiškiančio jo darbo visuomeninę vertę, įtvirtinimas;
- ypatingas dėmesys moksleivių sveikatai: higienai, mitybai, lytiniam auklėjimui, sveikai gyvensenai;
- parama gabiems ir talentingiems jaunuoliams, siekiantiems aukštesnio išsilavinimo, bet turintiems ekonominių sunkumų (valstybės stipendijos, palanki kreditų sistema, mecenatų paieška); tolesnis labdaros teisinės bazės tobulinimas;
- jaunuomenės ugdymo visapusiškumas : šalia pagrindinių bendrojo lavinimo ir specialiųjų profesinių žinių - privataus verslo principų ir etikos mokymas, iniciatyvumo ir organizacinių gebėjimų ugdymas, pilietinis – patriotinis ir humanistinis auklėjimas;
- pagalba jaunimui įsidarbinti, įgalinanti pristabdyti jaunų žmonių emigraciją .

VIII. Žmogui ir gamtai palanki aplinkosaugos politika

Švarią ir sveiką aplinką palaikanti, gamtą ir jos išteklius tausojanti šalies ūkio plėtra yra svarbi kiekvienos valstybės nacionalinio intereso sudėtinė dalis. Ekonominis įvairių projektų įgyvendinimo rezultatas turi būti vertinamas poveikio aplinkai ir žmogaus sveikatai požiūriu. Visavertei žmonių gyvenimo kokybei būtina palanki gamtinė ir ūkinė bei viešoji aplinka, sveikos gyvenimo sąlygos. Visuomenė vis dar nepakankamai domisi ir rūpinasi aplinkos problemomis netgi ten, kur yra potenciali grėsmė žmonių sveikatai ir saugumui. Visuomenės švietimo ir specialiosios mokymo programos turėtų adekvačiai keisti požiūrį į žmogų supančią aplinką bei jos tausojimo svarbą. Šių pokyčių tikslas - tai sveika gamtinė, viešoji ir darbo aplinka bei buitinės gyvenimo sąlygos, socialinė gerovė, rūpinimasis ir atsakomybė už savo ir vaikų ateitį.

Dabartinė valstybinė aplinkosauginė politika gan vienpusiška, o jos įgyvendinimo administravimas neatskirtas nuo gamybinių funkcijų ir komercinių tikslų.

Lietuvos liaudies partija savo aplinkosaugos strategiją grindžia šiomis nuostatomis:

Mes, žmonės, esame sudėtinė gamtinės aplinkos dalis ir atsakingi už ją, privalome ją tausoti, **racionaliau ir taupiau naudoti gamtinius išteklius rūpinantis ir ateities kartomis**, turime kurti stabilias ekosistemas ir jose užtikrinti sveikas žmonių gyvenimo sąlygas; racionaliai naudodami gamtinius išteklius, taikydami naujausias technologijas (technologines inovacijas). Tausodami ir ugdydami turimą gamtinės, ūkinės bei viešosios ir kultūrinės aplinkos potencialą, racionaliau jį panaudodami, nukreipdami šia linkme mūsų šalies intelektualines jėgas ir visos liaudies kūrybines galias, užsitikrinsime stabilų ekonomikos augimą.

Tikslinga santykinai daugiau investuoti į atsinaujinančius išteklius, ypač į energetinius, pereiti prie uždaro tipo technologijų, utilizuoti atliekas. Būtina įveikti nacionaline tapusią sąvartynų problemą, šiuos klausimus sprendžiant kartu su alternatyvios energetikos vystymu.

Būtina tobulinti švietimo ir mokymo programas, į visas ugdymo pakopas įtraukti ekologinį švietimą ir auklėjimą.

Inovacinėse, investicinėse ir kitose ūkio sektorių plėtros programose **teikti pirmenybę ekologiškai švariai gamybai, išteklius taupančioms bei vietinius išteklius naudojančioms technologijoms ir struktūriniais sprendimams**: ekologiškam žemės ūkiui, ekologiškam kurui, kitiems ekologiniams verslams.

Formuoti racionaliai subalansuotą ekonomikos, jos sektorių plėtros ir mokesčių politiką, ribojančią žmogui ir aplinkai kenksmingų gamybos sričių veiklą ir šalinti jos neigiamus padarinius. Viešai svarstyti problemas ir programas, kurios galėtų kelti grėsmę piliečių saugumui ir sveikatai.

Didelę įtaką aplinkosaugai ir šalies gamtinių išteklių tausojimui turi subalansuota miškų sektoriaus plėtra. Esminiai spręstini klausimai:

Balanso užtikrinimas tarp miškų ūkio, medienos pramonės, biomasės energetikos ekonominio gyvybingumo išlaikymo ir visuotinės aplinkosaugos diegimo reikalavimų įgyvendinimo; naujų organizacinių, teisinių bei ekonominių mechanizmų sukūrimas miškų ūkio efektyviam valdymui užbaigus žemės reformą:

- iš esmės peržiūrėti valstybės politiką optimizuojant saugomų teritorijų miškuose tinklą, mažinant, kur nėra tikslinga, griežtai saugomų teritorijų plotus ir plačiau diegiant ekologiško ūkininkavimo principus kituose miškuose. Miško parkams buvo priskirta nemažai teritorijų, neatitinkančių parkams keliamų kriterijų. Tai tapo kliuviniu nuosavybei atkurti;
- prigimtinių teisių į privačią nuosavybę ir jos neliečiamumą užtikrinimas, dirbtinai neeskaluojant priešpriešos tarp viešojo intereso, valstybinės ir privačios nuosavybės;
- nuosavybei atkurti saugomose teritorijose kelias užkirstas tada, kai šis procesas buvo beveik pabaigtas;
- išmokėti kompensacijas savininkams už jų valdose, esančiose saugomose teritorijose, pritaikytus ūkininkavimo apribojimus. Pakeitus ūkinės veiklos teisinį reguliavimą ir pabloginus šios veiklos sąlygas arba visai sustabdžius ūkinę veiklą, būtina įstatymu garantuoti nuostolių kompensavimą;
- svarbus spręstinas klausimas atstovaujant privačių žemės ir miško savininkų interesams - medžioklės įstatymo tobulinimas sklandžiau suderinant ir pirmiausia atsižvelgiant į savininkų interesus. Daugelyje pažangių vakarų valstybių laukiniai gyvūnai nėra kieno nors nuosavybė, tą nuostatą derėtų atkurti ir Lietuvos įstatymuose;
- reikalinga racionaliau spręsti valstybinio ir privataus miškų ūkio valstybinio reguliavimo (valdymo) tobulinimo klausimus. Rengiamas pertvarkas būtina pagrįsti racionali visu miškų ūkio – valstybinių ir privačių miškų plėtros derinimu ir efektyvumu.

Lietuva yra jūrinis ir kartu – gausių ežerų ir upių kraštas. **Vandens telkiniai yra svarbus šalies turtas tiek aplinkosaugine, rekreacine, tiek ir ūkine prasme.** LLP sieks, kad vandens telkinių atžvilgiu valstybės politika geriau subalansuotų aplinkosauginius ir ūkinius tikslus. Vidaus vandenyse prioritetą suteikiant mėgėjiškai žūklei, neturėtų būti sunaikinta ir verslinė žuvininkystė. Efektyviau turi būti plėtojama žuvivaisa, skatinama tvenkininė žuvininkystė, nukreipta į kokybiškos ir rinkoje paklausios žuvies veisimą.

IX. Socialinė politika

Lietuvos liaudies partija, akcentuodama valstybės socialinę atsakomybę, ją įgyvendinti siekia ne tik skirstant sukurtą produktą, bet pirmiausia jį, kaip socialinės gerovės šaltinį, gausinant. **Lietuvos liaudies partija** vienu iš svarbiausių savo uždavinių laiko aktyvios socialinės politikos vykdymą, valstybės socialinės atsakomybės, neužgožiančios verslo aktyvumo, ugdymą.

Svarbiausias valstybės socialinės politikos tikslas - likviduoti nedarbą, skurdą, ir didžiulius gyvenimo lygio skirtumus, sumažinti socialinę įtampą, socialinę atskirtį ir dėl viso to išaugusį gyventojų mirtingumą. Pirmiausia turi būti rūpinamasi užtikrinti žmonėms darbo vietų kūrimą, patikimus pragyvenimo šaltinius ir

geresnio gyvenimo sąlygas tiek mieste, tiek ir kaime. Lietuvoje neturi likti šeimų ir asmenų be jokio pragyvenimo šaltinio.

Žmogus, šeima, vaikai, jų gyvenimo kokybės gerinimas turi tapti pagrindiniu valstybės rūpesčiu.

Didelė Lietuvos šeimų dalis, ypač daugiavaikės šeimos, pensininkai, tekauna tik apie pusę ar dar mažiau tų pajamų, kurios galėtų užtikrinti pragyvenimo minimumą. Dėl 2009 m sumenkėjusių Biudžeto ir „Sodros“ įplaukų, socialinių išmokų dydis dar labiau sumažėjo. Visa tai daro neigiamą įtaką gyventojų demografijai. Lietuvos gyventojų skaičius nuo 1994 m. nustojo augti. Motinystės pašalpų trukmės (iki 2 metų) atšaukimas vėl stabdys pradėjusį augti gimstamumą.

Lietuvos liaudies partija sieks, kad valstybė, subalansuotos ekonominės ir finansinės politikos dėka stiprindama ūkio sektorius, socialinėms reikmėms skirtų kuo daugiau lėšų. Rūpinsimės, kad jaunos šeimos ir asmenys galėtų gauti lengvatinius kreditus būstui pasistatyti, mokslui bei kitoms reikmėms.

Svarbiausias būdas įveikti socialinę krizę ir smukusį gyvenimo lygį - sudaryti palankias teises-ekonominės galimybes žmogui verstis privačiu verslu ar susirasti darbo vietą, būti laisvai samdomam. Žmogus esti socialiai saugus, jei jis pats geba užsitikrinti sau ir savo šeimai patikimą pragyvenimo šaltinį ir senatvės pensiją. Sveikas žmogus siekia pragyventi ne iš bedarbio pašalpos ar kitokių socialinių lengvatų, o iš savo darbinių pajamų ar santaupų, turto, jei valstybė ar nusikaltėliškas pasaulis nuolat nesikėsina šį teisėtai įgytą turtą iš jo atimti, perskirstyti.

Būtina įstatymiškai įtvirtinti socialinio draudimo sistemų – privalomojo socialinio draudimo ir savanoriško kaupiamąjį autonomiškumą ir vietą socialinių garantijų sistemoje. Būtina užkirsti kelią nepasitikėjimą keliantiems Sodros ir kaupiamųjų fondų lėšų šaltinių formavimo keitimams, lėšų permetinėjimams ir apkarpyms. Teisėtų socialinių lūkesčių žlugdymas kompromituoja valstybės institucijas žmonių akyse.

Gyventojų užimtumo programos būtina pritaikyti konkrečioms ekonominėms sąlygoms. Smarkiai išaugus bedarbystei, reikia numatyti papildomas finansavimo ir užimtumo galimybes valstybiniuose infrastruktūros projektuose ir viešuosiuose darbuose, kartu sumažinant bedarbystės išmokų poreikį.

Svarbiausi LLP socialinės politikos tikslai:

- darbu aprūpinti jaunimą ir darbingus žmones; didinti užimtumą regionuose;
- pertvarkyti mokesčių sistemą ir jų lengvatų politiką taip, kad būtų naudinga plėsti gamybą ir paslaugas, didinti darbo vietų skaičių;
- grąžinti PVM lengvatas svarbiausiems maisto produktams, vaistams;
- įstatymais reglamentuoti žmonių saugą darbe, sustiprinti šių įstatymų vykdymo kontrolę.

Būtina lankstesnė žmonių perkvalifikavimo sistema siekiant mažinti bedarbių skaičių, tarp kurių didžioji dalis jaunimo ir ikipensinio amžiaus asmenų. Sukurti realų modelį, kaip netekusius darbo asmenis perorientuoti kitai veiklai, taip pat ir nuosavam verslui,

ūkininkavimui; kaip aukštąjį mokslą baigusius žmones išmokyti prisitaikyti prie pasikeitusių darbo rinkos sąlygų neprarandant pagrindinių kvalifikacijų.

Socialine parama turėtų daugiausia rūpintis savivaldybės, naudodamos ir savo, ir iš valstybės biudžeto gaunamas lėšas.

Lietuvoje yra apie trečdalis milijono neįgaliųjų. Dalis jų valstybės finansinei padėčiai pablogėjus praranda anksčiau gautas neįgalumo išmokas. Esant bedarbystei kyla grėisė prarasti pragyvenimo šaltinį.

Priimtas Negalios žmonių (invalidų) integracijos įstatymas, kuriama reabilitacijos sistema. Tačiau tai daroma labai lėtai ir nenuosekliai. Kad žmonės su negalia turėtų lygias teises su sveikaisiais, būtina pritaikyti jiems aplinką, darbą ir padėti šeimoms, prižiūrinčioms neįgaliuosius.

Būtina rengti ir tobulinti negalios žmonių ir pagyvenusių žmonių gyvenimo gerinimo valstybines ir savivaldybių programas, įvertinant kiekvienos iš šių remtinių žmonių grupių savitumą ir specialius poreikius. **Tačiau programos neturi likti deklaracijoms. Reikalingi realūs darbai ir lėšos.**

X. Šeimos ir vaiko socialinė globa

Šalyje vykstantys pokyčiai vis labiau veikia šeimą, silpnėja jos, kaip pirminės visuomenės ląstelės, funkcijos. Tai įrodo didelis skyrybų ir mažėjantis santuokų skaičius, mažas gimstamumas, sugyventinių porų gausėjimas. **Ypatingai skaudi problema - daug beglobių, benamių ir apleistų vaikų.**

Pastaraisiais metais sustiprėjusi homoseksualizmo banga, palaikoma ES įstatymų leidėjų bei įvairių lobistų, braunasi ir į krikščioniškos Lietuvos gyvenimą, neigiamai veikia jaunimo sąmonę ir likimus. Daugumai LLP steigėjų nepriimtinas toks moralinis liberalizmas, kuris paniekina vyro ir moters santuokos ar partnerystės pagrindą kuriamą šeimą kaip vertybę, kaip žmonijos išlikimo ir vienintelio natūralaus jos pratęsimo būdą. **Lietuvos liaudies partija gerbia ir remiasi konstitucine nuostata “Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas”.** Todėl atkreipiame visuomenės dėmesį į tai, kad:

- pagal JTO Vaiko teisių konvenciją ir Europos Tarybos rekomendacijas valstybė privalo pirmenybę teikti vaikų globos klausimams. Skatinant tėvų globos netekusių vaikų integraciją į šeimas, mokyklas, visuomenę, šiems reikalams turi būti skirta daugiau lėšų iš valstybės ir savivaldybių biudžeto bei valstybės institucijų administracinių resursų ; kartu neturi būti nusigręžta nuo šeimos ir joje augančių vaikų socialinės gerovės, ypač mažas pajamas turinčiose šeimose;
- **ugdymas ir švietimas turi būti prieinami visiems vaikams**, neišskiriant tų, kurie turi socialinių, ekonominių bei negalios problemų;
- ekonominės šalies sąlygos reikalauja įstatymuose numatyti diferencijuoto subsidijavimo principą, atsižvelgiant į šeimos pajamas, labiau sutelkti lėšas dėl socialinių aplinkybių pažeidžiamiausiomis tapusiomis šeimoms. Sprendimai dėl vaikų socialiniais ir kitais klausimais turėtų būti kuo stabilesni, o šių sprendimų

- vykdytojai - kuo arčiau remiamų žmonių. Atsakomybė, ypač už socialinį darbą, turėtų būti labiau sutelkta artimiausioms savivaldybių ir kitų institucijų grandims;
- vaikai privalo žinoti savo teises ir pareigas; mokyklos turi supažindinti juos su Vaiko teisių konvencija; lygiagrečiai turi būti ugdoma vaikų atsakomybė už savo poelgius ir skiepijami gero elgesio įpročiai bei dvasinis skaidrumas;
  - ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vaikų ir jaunimo smurto, seksualinės, moralinės ir fizinės prievartos, taip pat ir nestatutinių santykių kariuomenėje prevencijai;
  - visuomenė, būdama nepakanti nepilnamečiams nusikaltėliams, kartu turi atverti jiems kitokio gyvenimo galimybes, padėti jiems atsiriboti nuo įvairių priklausomybių ir nusikaltėlių pasaulio;
  - turi būti kuriama ir įgyvendinama paramos jaunoms šeimoms programa;
  - turi būti sutramdytas alkoholizmo ir narkomanijos plitimas vaikų ir jaunimo tarpe, šį procesą labiau kontroliuojant; žiniasklaidos priemonės turėtų efektyviai apriboti vaikų psichiką žalojančių seksualinio ir smurtinio pobūdžio leidinius ir laidų transliavimą.

Humanizmas ir piliečių socialinis solidarumas, atsakomybė už tautos ateitį, rūpestis dėl smurto prieš vaikus, dėl vaikų dvasinio tobulėjimo ir fizinės sveikatos turi reikštis konkrečiomis teisinėmis ir materialinėmis priemonėmis, valstybės bei privačių asmenų remiamų vaikų globos, ugdymo ir lavinimo struktūrų kūrimu ir akcijų organizavimu. Į šių, ypatingos visuomeninės svarbos problemų sprendimą turi labiau orientotis gausios nevyriausybinės organizacijos.

Apsirūpinimo būstu situacija Lietuvoje nėra patenkinama. Daugybė šeimų neturi tinkamo būsto ir savivaldybių sudarytose eilėse laukia valstybės paramos gyvenimo sąlygoms pagerinti. Valstybės parama toli gražu neatitinka poreikių, o įsigyti būstą rinkoje daugeliui žmonių, ypač jaunoms šeimoms, yra sunkiai įgyvendinama svajonė. Daugelis kreditus paėmusių šeimų neišgali jų gražinti ir praranda įnašus.

Būsto problema turi būti traktuojama kaip integruota socialinės ir kartu - ekonominės politikos dalis. **LLP palaiko mokestines ir kreditavimo lengvatas, kad dauguma žmonių galėtų įsigyti būstą rinkoje, o socialiai neapsaugotiems ir ekonomiškai nepajėgiems žmonėms būtų suteikta valstybės parama.** Gyventojų investicijas į savo namų tvarkymą tikslinga skatinti mokesčių lengvatomis ir subsidijomis.

Ekonomikos smukimo ir nedarbo didėjimo laikmečiu būtina išplėsti savivaldybių (municipalinių) butų statybą, antraip šalyje dar padaugės benamių, didės nusikalstamumas.

Šalies finansų rinką tikslinga orientuoti į ilgalaikį būsto kreditavimą, sukurti hipotekos infrastruktūrą, išplėsti bendradarbiavimą su tarptautinėmis finansų institucijomis, kad būtų gauta palankių ilgalaikių paskolų būsto programoms įgyvendinti.

Būtina skatinti ir remti daugiabučių namų bendrijas, pagerinti turimų namų ir butų priežiūrą, sudaryti sąlygas juos atnaujinti ir apšiltinti, nes tai taupo energiją ir mažina išlaikymo sąnaudas.

Reikia sudaryti bendras ekonomines prielaidas didėti žmonių mokumui už būstą ir komunalines paslaugas. Aktualu didinti subsidijas objektyviai nemokioms šeimoms ne tik mokesčiams už šildymą ir karštą vandenį, bet subsidijuoti ir išlaidas, susijusias su normatyvinio būsto išlaikymu. **Dėsime pastangas, kad pagal galimybes būtų pristabdytas kainų už elektros, šilumos energiją didėjimas.** Skatinsime gyvenamųjų namų bendrijų kūrimąsi ir veiklą.

XI. Sveikatos apsauga ir sveikas gyvenimo būdas

Sveikata - didžiausias žmogaus turtas, todėl žmonių sveikatos sauga turi būti svarbiausias valstybės rūpestis. Turime konstatuoti, kad sveikatos apsauga Lietuvoje išgyvena krizę: sumažėjo žmonių gyvenimo trukmė ir gimstamumas. Vis daugiau žmonių miršta nuo širdies, kraujagyslių ligų, vėžio, nelaimingų atsitikimų. Apie pusę milijono Lietuvos žmonių girtauja, kelios dešimtys tūkstančių - narkologų įskaitoje. Tikrovė dažnai pranoksta statistikos duomenis. Dvasines bei fizines ligas ir ankstyvą mirtį, mažėjantį gimstamumą, santuokų skaičių sąlygoja socialinė įtampa, žemas pragyvenimo lygis, skurdas, aplinkos užterštumas, nesveika gyvensena, fizinei ir dvasinei sveikatai žalingi įpročiai.

Sveikatos sauga turi būti finansuojama iš trijų sumaniai derinamų šaltinių: sveikatos draudimo, biudžeto lėšų ir mokamų medicinos paslaugų. Gyventojams yra sunku pasitikrinti sveikatą ir pasigydyti, ypač kaimo vietovėse. Maži ir nestabilūs gydytojų ir slaugos personalo atlyginimai kelia įtampą, nusivylimą profesija ir komplikuoja santykius su ligoniais, skatina ieškoti galimybių išvykti svetur.

Taupymo ir „balansavimo“ vėjus 2009 m. neaplenkė ir medicinos. Finansinė krizė turėtų būti suvokiama ne tik kaip grėsmė, o kaip iššūkis - galimybė ir būtinybė priimti sprendimus medicinos srytyje, kurie buvo vilkinami visą Nepriklausomybės laikotarpį. Reformų vykdymas joms nepasiruošus gali atnešti daugiau ekonominių nuostolių, nei tikimasi naudos. Sveikatos sistemos reforma negalima be realaus situacijos įvertinimo, be socialinio dialogo, aiškaus ir ekonomiškai pagrįsto pertvarkos plano. **Reforma turi būti paremta teisingais kriterijais, ekonominiais paskaičiavimais, tenkinti pacientų poreikius ir atitikti valstybės finansines galimybes.** Todėl, nenustačius realių įkainių, reforma ne tik neturi pagrindo, yra neįmanoma. Įkainis yra rinkos reguliavimo instrumentas, leisiantis apibrėžti valstybės galimybes, taip pat orientuoti kur, kiek ir kokių paslaugų turi būti teikiama, taip pat sudarantis galimybę įdiegti alternatyvius finansavimo šaltinius – papildomą savanoriškąjį sveikatos draudimą.

Būtina stiprinti ambulatorinę grandį. Tačiau jis turi būti paremtas finansiniu skatinimu išspręsti joje kuo daugiau problemų, kad pacientui nereikėtų stacionarinės pagalbos. Efektyvumo nepasieksime dirbtinai išplėtę šeimos gydytojo funkcijas ir sumažinę stacionaro lovų skaičių.

Pasaulio banko duomenimis, Lietuva net 1,7 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP) skiria vaistams – tai labai didelė suma. Namų ūkio išlaidos vaistams tik auga, tuo tarpu namų ūkio pajamos šiuo metu mažėja. Esant lėšų stygiui sistemoje efektyviausias būdas taupyti – reguliuoti ne tik kompensuojamųjų, bet visų vaistų, medicinos priemonių bei maisto papildų antkainius (taip daroma daugelyje Europos Partijos šalių), taip mažinant gyventojų išlaidas sveikatos apsaugai. Apriboję farmacininkų ir vaistininkų

pelnus, realiai pasiektume ekonominį efektą. **Antkainių reguliavimas visiems vaistams – reali priemonė**, galinti ženkliai sumažinti išlaidas. Ji galės būti įgyvendinta tik priėmus Farmacijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą (jį ketinama parengti tik 2010 m.).

LLP pritaria tokiai tvarkai, kuri leidžia gydytojui nurodyti prekinį vaisto pavadinimą ir tokiu būdu skirti pacientui tinkamiausią vaistą, kuris užtikrins efektyviausią gydymą. Sveikatos apsaugos ministerijos poziciją - uždrausti gydytojams receptuose nurodyti prekinį vaisto pavadinimą - Lietuvos gydytojų partija sukritikavo kaip nuolaidžiavimą vaistinių tinklams, kuriuo norima gydytojams uždrausti net skliausteliuose nurodyti vaistų prekinį pavadinimą. Šis draudimas yra beprasmiškas trikdys ir neturi būti praktikuojamas kadangi:

a) jis nesumažins korupcijos sveikatos sistemoje, o sudarys prielaidas jai plisti, nes vaistų parinkimas atitenka vien komercinėms struktūroms – vaistinių tinklams, kurie nėra atsakingi už vaisto efektyvumą, t. y. pacientui tinkamiausio gydymo skyrimą;

b) apribojus gydytojo teisę skirti pacientui tinkamiausią vaistą ir kontroliuoti gydymo procesą, išlieka atsakomybė dėl skirtų vaistų galimo šalutinio poveikio, kadangi nėra jokių teisinių prielaidų atsakomybę deleguoti vaistininkui;

c) pacientų išlaidos vaistams gali net padidėti, nes įsigiję netinkamą vaistą, jie bus priversti mokėti antrą kartą už jiems būtina medikamentą, taip pat dalis pacientų (ypač senyvo amžiaus) norės papildomos gydytojo konsultacijos, ar įsigyti vaistai yra tinkami, o tai didins eiles;

d) vaikų, lėtinėmis ligomis sergančių ligonių gydymas yra reguliuojamas individualiai. Šių paciento poreikių tenkinimas vers ieškoti išimčių iš naujai skelbiamos tvarkos, o tai pačią gydymo medikamentais tvarką padarys dar sudėtingesnę.

LLP pasisako už žalos atlyginimo be kaltės modelio, galinčio civilizuotai sureguliuoti gydytojo bei paciento santykius, įdiegimą. Didėjantis žalos atvejų skaičius problemiškas, nes kompensacijos mokamos mokesčių mokėtojų pinigais, ir tai nėra socialiai teisinga. Socialiai teisingas modelis, naudingas šaliai, jos piliečiams ir biudžetui, yra toks, kuris paskirsto ribotus finansinius išteklius nukentėjusiems ir patyrusiems žalą pacientams. Iki šiol veikiantis žalos atlyginimo mechanizmas nėra racionalus ir naudingas. Įgyvendinti siekiamą sukurti nepageidaujamų įvykių registracijos sistemą yra neįmanoma, kol nebus eliminuotas paciento ir gydytojo supriešinimas, baimė, skatinanti slėpti klaidas. Pasaulio ekspertų pripažintas efektyviausias būdas reguliuoti nepageidaujamus įvykius medicinoje – žalos atlyginimo be kaltės modelis.

Gera sveikatos sistema negali veikti be kvalifikuotų sveikatos priežiūros darbuotojų, kurių stygius jaučiamas ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje. Todėl kiekviena šalis, siekdama išlaikyti žmogiškuosius išteklius, gerina jų darbo sąlygas bei socialines garantijas. Papildomas savanoriškasis sveikatos draudimas palankesnėmis ekonominėmis sąlygomis pritrauks daugiau lėšų, kurių dalis turėtų būti skirta atlyginimams normalizuoti. Todėl būtina kuo greičiau parengti ir įteisinti darbo krūvių nustatymo aprašą.

Sveikatos sistemos tobulinimo srityje būtina:

- Įgyvendinti pagal Lietuvos sveikatos programą parengtas ir LRV patvirtintas programas (Valstybinę širdies kraujagyslių ligų profilaktikos, Valstybinę traumatizmo profilaktikos, Valstybinę vaikų dantų ėduonies profilaktikos, Valstybinę psichikos ligų profilaktikos, Valstybinę narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos, Valstybinę tuberkuliozės profilaktikos ir kontrolės bei kitas).
- Iširti gyventojų sveikatos būklę, didelio gyventojų mirtingumo ir mažo gimstamumo, invalidumo didėjimo priežastis.
- Sudaryti rekomenduojamą sveikatinimo darbo programą savivaldybėms. Programoje numatyti kiekvieno gyventojų sveikatos priežiūrą jo gyvenamojoje vietoje; reguliarių nėščiųjų moterų ir kūdikių iki vienerių metų amžiaus lankymą namuose, tinkamas gimdymo sąlygas; būtiną vaikų medicinos priežiūrą ikimokyklinėse įstaigose ir mokyklose; kiekvienai ugdymo ir mokymo įstaigai turi būti skirtas medicinos personalas ir būtinai - stomatologas.
- Parengti teisinius aktus moksleivių mitybai mokyklose sutvarkyti.
- Parengti teisinius aktus Visuotinio sveikatos draudimo įstatymui įgyvendinti, juose numatyti valstybės remiamą sveikatos draudimą (nemokamas medicinos paslaugas) šioms gyventojų grupėms: vaikams, paaugliams iki 18 m., nėščioms moterims ir moterims motinoms, visų grupių invalidams, pensininkams, asmenims, sergantiems lėtinėmis ligomis (pagal numatytą šių ligų sąrašą).
- Tobulinti esamą vaistų ir medicinos pagalbos priemonių kompensavimo tvarką: išlaidas vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti ta pačia tvarka kaip ir paslaugas.
- Parengti asmenų, savo liga keliančių pavojų aplinkiniams, bet vengiančių gydytis, priverstinio gydymo įstatymą.
- Teisiniais aktais visoje šalyje atkurti ir išplėtoti pirminės sveikatos priežiūros bazę, stiprinti ir tinkamai finansuoti pirminės sveikatos priežiūros įstaigas - medicinos punktus, ambulatorijas, poliklinikas, sveikatos centrus ir greitosios medicinos pagalbos skyrius. Tobulinti pirminę sveikatos priežiūrą – remti ir skatinti pirminių sveikatos įstaigų kaimo vietovėse plėtrą, plėtoti regioninius ekonomiškai efektyvesnius sveikatos priežiūros tinklus (rajonų ligonines), kad būtų geriau organizuota pagalba ūmiais atvejais.
- Įstatymais garantuoti pacientų teisių apsaugą (praplėsti vartotojų teisių gynimo įstatymo taikymo apimtį sveikatos priežiūrai ir farmacinėms paslaugoms, įteisinti paciento, kaip sveikatos priežiūros vartotojo, pagrindinę vietą Sveikatos sistemos įstatyme, parengti neatidėliotinos medicinos pagalbos paslaugų sąrašą ir neatidėliotinos medicinos pagalbos paslaugų protokolus, suderinti Sveikatos sistemos, Sveikatos priežiūros įstaigų, Sveikatos draudimo, Paciento teisių ir žalos sveikatai atlyginimo bei kitus įstatymus su šalyje galiojančiais analogiškos

paskirties teisės aktais – Viešojo administravimo, Vartotojų teisių gynimo, Produktų saugos, Draudimo, Atitikties įvertinimo įstatymais ir kt.).

- Suvienodinti privačių ir valstybinių gydymo įstaigų veiklos sąlygas (sutarčių su ligonių kasomis, PVM taikymo ir kt.).
- Tobulinti sveikatos priežiūros įstaigų savireguliaciją panaikinant nereikalingas teisės normas, nustatinėjančias paslaugų struktūrą, jų apimtį, kainas ir panašiai.
- Nustatyti tvarką, pagal kurią savivaldybės vykdys sveikatos priežiūrą savo teritorijų gyventojams.
- Diskriminacinę gydymo įstaigų konkurenciją, atsiradusią dirbtinai suskirsčius sveikatos priežiūrą į įstaigų ir paslaugų lygius, pakeisti teisiškai reglamentuotu bendradarbiavimu ir sveikatos politika, vienoda visiems šalies gyventojams.
- Paruošti mokymo programas ir jas įgyvendinti, skatinti gyvenimą be alkoholio, rūkalų, narkotikų, įtvirtinti sveikos mitybos ir kasdieninės higienos tradicijas.
- Didinti prevencinio darbo efektyvumą, stabdyti grėsmingai plintančią narkomaniją, nuolat tirti narkomanijos augimą Lietuvoje teisiniu, ekonominiu, medicininio bei socialiniu požiūriu, siūlyti LR vyriausybei atsakomuosius profilaktinius švietėjiškus bei koordinuojančius veiksmus, kovojant su narkomanijos plitimu šalyje.
- Efektyvinti Nacionalinės sveikatos tarybos veiklą ir jos įtaką sveikatos priežiūrai bei jos koordinavimui.
- Įgyvendinti Pasaulio sveikatos organizacijos sveikatos politikos šūkį “Sveikata visiems“, plėtoti sveikos gyvensenos mokymą, padaryti jį prieinamą ir aktyviai įtraukti į jį visas gyventojų grupes: moksleivius, jaunimą, namų šeimininkes, įvairių verslo šakų dirbančiuosius, pagyvenusius asmenis.

XII. Socialinė rinkos ekonomika - išeitis Lietuvos ateičiai

Lietuvos politinės partijos po dviejų Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečių vis dar neturi vieningos pozicijos dėl šalies ekonominio modelio. Posocialistinis liberalizmas, įsitvirtinęs ne tik dešiniojoje – Liberalų ir Konservatorių partijose, bet ir turintis svarų palaikymą centro – kairiojoje pusėje, propagavo laisvą rinką ir menkino valstybės vaidmenį ekonomikos raidoje. **2008 m. pasaulį ir Lietuvą parklupdžiusi finansinė-ekonominė krizė akivaizdžiai parodė laisvosios rinkos ir laukinio kapitalizmo ydingumą. Tai iš esmės reiškė ir šios ideologijos žlugimą.** Kartu su laisvosios rinkos ideologija pasauliniu mastu buvo demaskuota ir diskredituota vadinamoji finansinė ekonomika, kaip nuo realios ekonomikos, t.y. nuo ūkio plėtos poreikių, atsietas pinigų, bankų ir finansų politikos dominavimas. Pinigų srautų valdymas, jų masės didinimas per finansines – bankines operacijas, nepagrįstas atitinkamu realios ekonomikos – prekių ir paslaugų, gamybos augimu, bei su tuo susijusios pasaulinio masto spekuliatyvinės bankinio – finansinio kapitalo manipuliacijos sutrikdė ekonominių procesų pusiausvyrą. Visa tai peraugo į pasaulinę finansinę ir ekonominę krizę. Jos gilumas konkrečiose šalyse tapo labai priklausomas

nuo vyriausybių kompetencijos bei pasirenkamų priemonių komplekso krizei stabdyti ir jos pasekmėms švelninti. Čia Lietuvai labiausiai nepasisekė. **Nenuoseklios, prieštaringos ir fragmentiškos ekonominės reformos bei priemonės ne tik nedavė laukiamų rezultatų**, bet įstūmė šalį į dar gilesnę finansinę-ekonominę ir socialinę prarają. Nepriklausoma Lietuva išgyveno du ankstesnius ekonomikos nuosmukius 1991-1994 m. ir 1998-1999 m. Dabartinė krizė yra jau trečioji. Įsidėmėtina, kad visos jos vyko tai pačiai politinei partijai valdant. Tai reiškia, kad ekonomikos krizė yra kartu ir Lietuvos dešiniųjų partijų bei jų valdžios kompetencijos krizė.

Lietuvos liaudies sąjunga savo ekonominę ir socialinę bei valstybės valdymo ir teisinę programą grindžia socialinės rinkos ekonomikos modeliu. Ryžtingai sieksime jį įgyvendinti praktikoje. Besikaitaliojančios konservatorių ir socialdemokratų vadovaujamos vyriausybės nesugebėjo ar nenorėjo nuosekliai remtis socialinės (socialiai orientuotos) rinkos ekonomikos principais. Šio modelio esmė – rinkos dalyvių konkurencija ir palankių sąlygų jiems veikti, būti konkurencingais vidaus ir užsienio rinkose susiejimas su valstybės ir verslo socialinės atsakomybės pusiausvyra.

Socialinei rinkos ekonomikai būdingas subalansuotas privataus ir valstybinio sektoriaus dalyvavimas monopolistinėse ir socialiai jautriose srityse: bankininkystėje, energetikos, transporto, telekomunikacijų, sveikatos, švietimo, mokslo, kultūros ir kituose socialinių paslaugų sektoriuose.

Socialiai orientuotos rinkos valstybėse dominuoja vidutinis ir smulkusis verslas, vykdoma nuosekli ir veiksminga, o ne politizuota parodomoji antimonopolinė veikla. Valstybės dalyvavimas ekonomikoje ir socialinėje sferoje turi būti įstatymais reglamentuotas, saikingas, bet pakankamas. Jis būtinas tolygiai ir subalansuotai šalies ekonominei – socialinei plėtrai skatinti.

Valstybės institucijos, visų pirma **vyriausybė, yra atsakingos už sėkmingą ūkio plėtrą ir įplaukų į biudžetą bei socialinio ir sveikatos draudimo fondus augimą.** Valdžios funkcija ekonomikos srityje negali apsiriboti vien "aritmetiniu" biudžeto lėšų planavimu, jų surinkimu bei skirstymu. Efektyviai dirbanti vyriausybė nevykdo nepagrįstų mokesčių reformų, kurios žlugdo verslo konkurencingumą, gausina bankrotus, didina bedarbybę ir kartu mažina mokesčių surinkimą. Taip elgdamasi vyriausybė pati žlugdo savo prisiimtus socialinius įsipareigojimus, ir tada jau nebelieka kitos išeities kaip skolintis, skolintis bet kokia, kad ir pačia didžiausia kaina Lietuvos ateities, mūsų vaikų ir anūkų sąskaita. Kaip tik taip elgiasi dabartinė vyriausybė, kuri ir dabar neturi jokio supratimo, kokį ekonomikos modelį ji kuria, į kurią pusę veda Lietuvą. Kol kas jos kursas nei į dešinę, nei į kairę, bet visu greičiu žemyn - į ekonominę, socialinę bei politinę prarają.

Jei valdžios nekompetencijos sukeltas politinis, ekonomis ir socialinis chaosas užtruks ilgiau, Lietuva smuks į dar gilesnę duobę nei 2009 m. pabaigoje (kai BVP sumažėjo net apie 20 % per metus, o bedarbybė jau siekia 15%), šalies ūkiui atsigauti prireiks daugiau metų nei prireikė atkuriant Nepriklausomą valstybę. Tuomet mes ryžtingai keitėme planinę centralizuotą, nuo pasaulinės rinkos ir pažangos izoliuotą socialistinę ekonomiką į rinkos principais grindžiamą. Deja, dėl dažnos vyriausybių kaitos ir daugelio jų vadovų menkos kompetencijos, partinio savanaudiškumo ir

populizmo, blaškymosi iš kairės į dešinę ir atgal - Lietuvoje kuriama ekonomikos sistema nuoseklaus socialumo taip ir neįgavo. Apmaudu, jog Pirmosios vyriausybės programa, orientuota į socialinės rinkos ekonomiką, buvo kelių vėlesnių vyriausybių ignoruota ir numarinta. Dauguma Nepriklausomybės akto signatarų 1990 m. taip ir nesuprato, kuo skyrėsi tuometės vyriausybės programos tikslai ir ekonomikos modelis nuo iki šiol vyraujančio abstraktaus laisvosios rinkos supratimo. Dar liūdniau, kai solidūs Lietuvos politikai ir šiandien kalba ne apie laisvosios rinkos idėjas, o apie rinkos ekonomikos globalų žlugimą nesuvokdami skirtumo tarp laisvosios rinkos bei „laukinio“ kapitalizmo ir socialinės rinkos ekonomikos.

Pastaraisiais metais Lietuva dar labiau nutolo nuo socialinės rinkos ekonomikos kurso. Parodaksalu, jog tapusi ES nare ir harmonizavusi su ja savo teisinę bazę, Lietuva neužsitikrino, o pametė europinę ekonomikos orientaciją. Jei nesugebėsime Lietuvoje įtvirtinti gerai sustyguoto socialinės rinkos ekonomikos modelio ir neparengsime atitinkamų priemonių rinkai reguliuoti bei socialinėms problemoms spręsti, tai kritinė situacija valstybėje gali ne tik užsitęsti, bet ir dar labiau komplikuotis.

Valstybės reguliojamojo vaidmens ir jos socialinės atsakomybės didinimas anaipso nereiškia pagrindinių rinkos principų silpninimo. Socialinės rinkos mechanizmas ir konkretūs valdžios institucijų veiksmai jį įgyvendinant neturi užgožti ar susilpninti privačios iniciatyvos, verslo motyvacijos, paneigti rinkos dalyvių konkurencijos, pakeičiant ją tariamąja politine valia. **Socialinės rinkos ekonomika – tai iššūkis valdžios ir valstybės socialiniam jautrumui bei atsakomybei**, pilietiškai aktyvios, solidarios ir socialiai teisingos visuomenės sukūrimo prielaida.

Socialinės rinkos ekonomiką Vakarų Europos ir Skandinavijos šalys kuria ne pagal vieną konkretų šabloną, o skirtingai derindamos tiek konkurencinės rinkos instrumentus, tiek ir socialines programas. Didelę įtaką tam turi ir šalių tradicijos, moralinės vertybės, pasiektas ekonomikos ir socialinių garantijų lygis, jų pobūdis bei keliami ateities tikslai. Minėtos valstybės, skirtingai nei Lietuvos valdžia, mažindamos mokesčius, didindamos valstybines investicijas į darbo vietų kūrimą, infrastruktūros plėtrą, eksporto rėmimą, krizės akivaizdoje pirmiausiai galvojo apie verslo gyvybingumą, jo konkurencingumą, savo piliečių socialinį saugumą. Kaimyninės Lenkijos valdžia, pasukusi socialinės rinkos kursu, 2009 m. baigia tegul ir neženkliu, bet vis dėlto 1 % BVP augimu. Lietuvos valdžia, nepaisydama nei ekonomikos ekspertų rekomendacijų, nei darbdavių, smulkiųjų verslininkų, profpartijų nuogastavimų ir pasiūlymų, pasuko priešinga kryptimi. Jos sprendimų skaudžias pasekmes pajutome visi – studentai, mamos, pensininkai, dirbantieji, be abejonės, verslas, nuo kurio gyvybingumo priklauso valstybės ateitis ir stiprybė. Ar Lietuva atlaikys dar pora dabartinės vyriausybės „naktinių“ reformų?

Lietuvos valstybės ekonomikos rūmą kuo skubiausiai reikia ne kosmetiškai padažyti, o iš esmės rekonstruoti. Neišvengiamai teks grįžti prie palankesnių sąlygų verslui (ypatingai smulkiajam ir vidutiniam) nuoseklaus kūrimo, skaidrios konkurencijos užtikrinimo ir valstybės bei verslo subjektų socialinės atsakomybės. Šiuos principus būtina įtvirtinti ne laisvai, pagal valdančiųjų partijų norus interpretuojama Konstitucija ir nuolat kaitaliojamais įstatymais, o tvirtais teisinės valstybės pamatais, vienareikšmiu Konstitucijos normų įgyvendinimu ir socialinės rinkos ekonomikos logika.

Ar Lietuvos visuomenė yra subrendusi suprasti ir priimti socialinės rinkos ekonomiką, nesutapatindama jos nei su laukinio kapitalizmo ideologija – laisvąją rinką, nei su sovietiniu socializmu? Tai esminis klausimas. Kol Lietuvos žmonės neperpras socialinės ekonomikos principų ir nepritaris jiems, ekonomiškai stiprios ir socialiai saugios valstybės neturėsime. Ir toliau blaškysimės tarp kairės ir dešinės, tikėdami populistų bei vienadienių tautos gelbėtojų rinkiminiais pažadais. Visuomenei būtina suprasti, jog sisteminės ir ilgalaikės ekonominės strategijos vis dar neturinčiai, nuosmukio alinamai šaliai **vienintelis protingas pasirinkimas yra SOCIALINĖS RINKOS EKONOMIKOS ĮGYVENDINIMAS**. Prie to reikia pereiti nedelsiant.

XIII. Ūkio sektorių plėtros skatinimas

1. Bendros struktūrinės, finansinės ir administracinės prielaidos. Norint įgyvendinti socialinius, kultūrinius, aplinkosauginius žmonių poreikius, remiantis socialinės ekonomikos principais būtina sukurti ūkio sektorių plėtros sąlygas:

- parengti ilgalaikę ir subalansuotą nacionalinę ūkio plėtros strategiją ir ją priimti kaip įstatymą, kurio pagrindiniai straipsniai ir nuostatos, tokios, kaip konstitucinio lygmens nuostata, kad „Lietuvos ūkio plėtra grindžiama socialinės rinkos ekonomikos modeliu“, nebūtų kaitaliojami;
- nustatyti ir įgyvendinti ūkio struktūrinę politiką numatant kryptis, prioritetus ir remiant atskirų ūkio sričių plėtrą bei visų verslo subjektų konkurencingumą;
- užtikrinti sąžiningą konkurenciją prekių ir paslaugų, kapitalo, kreditų, darbo jėgos rinkose, viešųjų pirkimų ir ES bei valstybės paramos skaidrumą; užkirsti kelią rinką deformuojantiems monopolistiniams reiškiniams, stiprinti antimonopolinių mechanizmų efektyvumą;
- kontroliuoti ir apsaugoti valstybinę nuosavybę nuo valstybės turto švaistymo valstybiniame sektoriuje ir dariniuose su privačiu sektoriumi; užtikrinti valstybės įtaką strateginiuose infrastruktūriniuose objektuose, turinčiuose socialinę svarbą (energetikos, transporto, aplinkosaugos);

Lietuvos bankas, kaip centrinis mūsų valstybės bankas, turi atsakingai vykdyti savo funkcijas pinigų, kreditų ir palūkanų politikos srityje, privalo atlikti prevencinę bankų priežiūrą. Įgyvendinant šias priemones, būtina suaktyvinti kreditavimą ir rinką, pasiekti kad kreditų palūkanos nebūtų didesnės kaip kaimyninėse šalyse. Valstybės skolinimasis su didelėmis palūkanomis, viršijančiomis tarptautinės kreditų rinkos normas, yra blogas pavyzdys ir kliuvinys kredituoti privatų sektorių.

Tai, kad Lietuva nepateko į euro zoną, atsiliepia rinkos ir socialinėms sąlygoms. Ši siekiamybė nėra pati savaime absoliutus gėris. Labai svarbu, kad, pereinant prie euro, būtų išvengta ūkinių ir socialinių sukrėtimų, susijusių su lito keitimo kurso nepalankumu ar spekuliatyviu prekių ir paslaugų kainų didinimu.

Dėl valdžios struktūrų nerangumo neįsisavinami ES struktūriniai fondai, išskyrus Kaimo plėtros fondą, vangiai įgyvendinami infrastruktūros ir socialinių paslaugų sferos projektai; tai dar labiau didina šalies atsilikimą. Šią problemą gali išspręsti valdžios administracinių gebėjimų stiprinimas atsisakant kai kurioms valdančioms partijoms būdingos praktikos specialistus profesionalus keisti “patikimais” savais, partiniais. Valstybės biudžeto pajamas reikia didinti ne didinant mokesčių našą, o

palankiais mokesčiais skatinant ekonomikos augimą, didinant mokėtojų finansinį potencialą ir surenkamus mokesčius.

Mažinti valstybės valdymo aparatą naikinant funkcijų dubliavimą, jas supaprastinti, mažinti valdymo kaštus.

Valstybės biudžeto ir investicijų programos tikslas - ugdyti šalies ekonomiką, didinti konkurencingumą, gerinti investicinį įvaizdį bei klimatą. Nesugebėjimas finansuoti pelningų ekonomikos sričių skurdina valstybės biudžetą.

Mokesčių įstatymai buvo rengiami stichiškai, siekiant vienintelio tikslo – surinkti daugiau įplaukų į biudžetą. Ekonominės logikos ir ūkio plėtros prioriteto nepaisymas davė vyriausybei griežtą pamoką, tačiau jos pasekmės gula ant žmonių pečių. Dažnas mokesčių ir kitų įstatymų nuostatų keitimas trukdo prognozuoti verslą, įgyti verslo partnerių pasitikėjimą .

2. Lietuvos liaudies partija mokesčių srityje siekia:

- Suformuoti stabilią ir vientisą valstybės mokesčių sistemą, t. y. parengti baigtą visų mokesčių, rinkliavų bei įmokų sąrašą, pagrindinius jų taikymo principus.
- Nustatyti mokesčių įvedimo, pakeitimo, lengvatų tvarką bei atsakomybės sistemą, kurios nesugriautų paskubomis daromi pakeitimai, teikiami kartu su biudžeto projektu (mokesčiai įvedami, keičiami tik nuo naujų finansinių metų, apie tai paskelbus ne vėliau kaip prieš šešis mėnesius, tuo tarpu „prisegus“ juos prie 2009 m. biudžeto projekto, esminiai verslui ir žmonėms nepalankūs pakeitimai įsigaliojo tuoj pat);
- grąžinti buvusį PVM – 18 % lygį, grąžinti jo lengvatas – 5 % tarifą maisto produktams (mėsai, žuviai, vaisiams ir daržovėms), vaistams, leidiniams;
- Toliau nuosekliai didinti gyventojų pajamų neapmokestinamąjį minimumą. Šiuo keliu einant suteikti mokesčiui progresyvumo požymių.
- Atsisakyti investicijoms skiriamo įmonių pelno, taip pat ir skirto kreditams grąžinti, apmokestinimo.
- Tobulinti mokesčių administravimo sistemą, sujungti Mokesčių inspekcijos ir „Sodros“ funkcijas.
- Didinti pasitikėjimą tarp mokesčius mokančių ir juos administruojančių subjektų. Mokesčių administratorius turi pirmiausia padėti verslininkui. Jis privalo teikti visokeriopą pagalbą ir informaciją, kad mokesčiai būtų suskaičiuoti ir sumokėti teisingai bei laiku. O bausti leistina tik sąmoningai ar piktybiškai mokesčių nemokančius subjektus.
- Plėtojant užsienio prekybą su trečiosiomis šalimis siekti derybose su ES institucijomis supaprastinti sienų, muitų ir vizų režimą. Neapmokestinti importuojamos įrangos ir technologijų.

3. Lietuvos liaudies partija nesitaikstys su ilgus metus nesprendžiamų energetikos problemų vilkinimu. Ateityje žmonės neatleis dabartinėms vyriausybėms už šio svarbaus sektoriaus nualinimą, už tai, kad neapgynė Ignalinos atominės elektrinės nuo tarptautinio biurokratinio nuosprendžio – jos pirmalaikio uždarymo.

Kol nėra padaryti negrįžtami pokyčiai atominės jėgainės technologiniame procese, Seimas (beje, būdamas vienintelis pajėgus) galėtų ir turėtų priimti įstatymą, neleidžiantį dėl *force majeure* aplinkybių smukdyti šalies energetinių, kartu ir ekonominių galių. Lietuvos valdžios susitaikėliška, padlaižūniška politika turi būti ryžtingai koreguojama ginant svarbiausius šalies ekonominius interesus, kaip tai darėme 1988 – 1990 m.

Atominės energetikos tęstinumui būtina efektyviau dirbti rengiant naujų branduolinių reaktorių statybą, telkiant investuotojus ir finansinius resursus.

LLP visokeriopai remia alternatyvių ir atsinaujinančių energijos rūšių gamybos plėtojimą: vėjo, vandens ir saulės jėgainių statybą, biomasės gamybą, energinių augalų, biokuro (biodyzelio ir bioetanolio, biodujų), taip pat maistinių, pramoninių ir buitinių atliekų utilizavimą, gaminant iš jų energinius produktus. Skatinsime racionalų įvairių energijos šaltinių plėtojimą, ypač iš vietinių žaliavų, mažinantį priklausomybę nuo importo.

4. Transportas ir kitos paslaugos.

Lietuvos geografinė padėtis ypač palanki tranzitui ir turizmui, bet šalis negeba to išnaudoti, dar blogiau – ji praranda jau pasiekto krovinių ir keleivių srauto automobiliais, geležinkeliu, oro ir jūros transportu mastą. Lietuvos transporto įmonių konkurencingumas smunka, mus vis labiau lenkia prekių ir keleivių srautai. Dėl to kaltos blogėjančios susisiekimo įmonių konkurencijos sąlygos, nevykę privatizavimo sandoriai bei neefektyvi vyriausybių vadovų ir kai kurių ministerijų - kaip transporto valstybinio sektoriaus įmonių akcininkų - neįžvalgumas ir neveiklumas .

Visiškai sužlugdytas Lietuvos aviacijos sektorius. Neapdairus (neatmetant ir neskaidrumo galimybės) LAL privatizavimas atvedė prie įmonės bankroto ir tiesioginių reisų, jungiančių Lietuvą oro transportu su kitais kraštais, praradimo.

Transporto infrastruktūra daro didelę įtaką viso paslaugų sektoriaus darbui. **Dėl prastų susisiekimo sąlygų savo pajėgumų nepanaudoja turizmo, ypač atvykstamojo, sektorius,** kenčia didelį potencialą turintis viešbučių, viešojo maitinimo, rekreacijos ir sveikatinimo įmonių tinklas, taksi ir kitas vidaus transportas, mažmeninė prekyba, turizmo prekių (tradicinių amatų, suvenyrų, nacionalinių maisto produktų ir kt.) gamyba. Chroniškos pajėgumų prastovos komplikuoja įmonių finansinę padėtį, stabdo sektoriaus pažangą.

Lietuvos liaudies partija dės pastangas atgaivinti ir plėtoti transporto, kaip integruotos sistemos, sektorių. Siekiant atpiginti ir pagreitinti krovinių gabenimą, tikslinga įgyvendinti multimodales schemas, derinant įvairias transporto rūšis: automobilių, geležinkelių, jūros, aviacijos. Tam reikalinga atitinkamai pritaikyta infrastruktūra: logistinės paslaugos, terminalai bei glaudus ir įmonių, ir valstybės institucijų tarptautinis bendradarbiavimas. Tarifų „karas“ konkuruojant dėl krovinių srautų su kaimyninių šalių uostais (ypač Kaliningrado) nėra būdas Lietuvos geležinkelio ir Klaipėdos uosto apkrovai didinti, nes kaimynai prieš mus turi ne menkesnius svertus.

Keleivių pervežimo srityje **turi būti kuo greičiau atkurta nacionalinė aviacijos įmonė,** jos paslaugų ir kainų konkurencingumas. Greitojo geležinkelio linijos,

jungiančios Lietuvą su Vakarų Europa ir Maskva bei Kijevu, nutiesimas yra pats svarbiausias kelias užtikrinant pigų ir patogų susisiekimą. Tuomet žymiai išaugtų turistų srautai, pagerėtų viso turizmo paslaugų sektoriaus ekonomika. Greta to turi būti ryžtingai deramasi su ES dėl turistinių vizų kaimyninių šalių piliečiams tvarkos supaprastinimo. Lietuva turi susigrąžinti prarastus turistų ir verslo partnerių srautus iš Rytų, kitaip mūsų šalies natūralūs geografiniai ir geopolitiniai šansai gauti kuo daugiau pajamų iš šio sektoriaus taip ir liks neišnaudoti. Taip jau buvo sovietmečiu. LLP su tokiu reiškiniu nesitaikstys. Todėl pabrėžtinai raginame valdžios struktūras atsakingai atlikti piliečių jiems patikėtą vaidmenį – produktyviai dirbti nacionalinių interesų naudai.

Didelės viltys Lietuvos transporto sistemos modernizavimo ir regioninės jo integracijos srityje buvo siejamos su ES sanglaudos ir struktūriniais fondais. Kad pasiektume esmingesnių rezultatų ir kokybės proveržio, būtina reikia didesnių nekaip mėgėjiški politiniai administracinių ir strateginių gebėjimų rengti projektus, užtikrinti jų finansavimą ir deramą įgyvendinimą. **Sektoriumi turi vadovauti profesionalai.**

5. Lietuvos ūkio plėtros pagrindu pripažindama verslą, ypač smulkųjį ir vidutinį, bei privačią nuosavybę, LLP siūlo:

- sukurti vientisą verslo subjektų veiklą skatinančią teisinę sistemą ir veiksmingą jos įgyvendinimo mechanizmą;
- viešam svarstymui pateikti verslo plėtros ir jo konkurencingumo skatinimo prioritetus;
- aktyviomis priemonėmis (valstybės investicijomis į infrastruktūrą, palankiais mokesčiais, ES ir valstybės finansinės paramos priemonių vertinimo prioritetiniais kriterijais) skatinti naujų darbo vietų kūrimą bet kurioje verslo srityje ir teritorijoje (ypač ten, kur didelė bedarbystė);
- skatinti ir remti naujų technologijų ir inovacijų diegimą smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėse, " įgyvendinti šeimininio verslo plėtojimo, naujų darbo vietų kūrimo, pagyvenusių žmonių, žmonių su negalia integracijos į verslo bendruomenę ir kitas programas;
- skatinti mokslo institucijų ir verslininkų mokslinį, technologinį, ekonominį bendradarbiavimą įgyvendinant jau paregtus „slėnių“ projektus; siekti, kad jis duotų socialinę ir ekonominę naudą visuomenei, žmogui;
- humanizuoti verslą, skatint jį kurti naujas darbo vietas, taupyti energijos išteklius įmonėse; ir plačiau naudoti alternatyvius; gerinti darbo, transporto, aplinkosaugos, socialinės apsaugos klausimų sprendimą;
- plačiau įtraukti visuomenę į bendradarbiavimą dėl verslo vystymo strategijos, dėl privataus turto apsaugos;
- pasiekti, kad per ūkio plėtros programas ir priemones būtų efektyviau vykdoma regioninės plėtros politika; būtina skatinti palankesnio investicinio klimato provincijoje ir kaime kūrimą, siekti tolygesnės darbo vietų pasiūlos ir tolygesnio pragyvenimo lygio visoje Lietuvos teritorijoje;
- užtikrinti valstybės paramą nacionaliniam verslui ir jo konkurencingumui pasaulinėje rinkoje (ieškant rinkų, kuriant ir apsaugant verslą); mažinti biurokratinę kliūtis nacionaliniam verslui įsigyti reikalingą ilgalaikį turtą ar susikurti reikiamą infrastruktūrą.

LLP pripažįsta, kad išmintinga valstybės ekonominė politika, pagrįsta socialiai orientuotos rinkos principais, palankios sąlygos verslui ir šalies bendrojo vidaus produkto (BVP) augimas yra svarbiausios sąlygos kurti valstybės ir žmonių gerovę.

XIV. Lietuvos žemės apsaugojimas. Kaimo, žemės ir miškų ūkio politika.

Tėvynės žemė – svarbiausias tautos ir žmogaus turtas.

Savo Tėvynės išsiilgęs keliautojas ar iš tremties, ilgametės emigracijos sugrįžęs žmogus, parpuolęs ant kelių bučiuoja savo protėvių žemę. Lietuviai šimtmečiais kovojo prieš besibraunančius užkariautojus. Už mūsų žemę buvo sumokėta ypatingai aukšta kaina. Kai kurios baltų tautos, gindamos savo teritorijas apskritai išnyko, nors kadaise jų apgyvendintos žemės taip ir liko vadinamos tais vardais: prūsų, kuršių, jotvingių.

Derybos su TSRS prasidėjo nuo teritorijos ribų. Kai Lietuva paskelbė Nepriklausomybę, jos priešinkai TSRS valdžioje tuoj pat priminė pretenzijas dėl Lietuvos žemių, tiksliau – jos teritorijos, nes esą Lietuva TSRS dėka turi didesnę teritoriją nei iki 1939 m. Mūsų taiklus atsakymas buvo, kad ne Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę atkuriame, o valstybę, kurios teritoriją, deja, istoriniai procesai gerokai apkarpė.

Kaipgi elgiamės su savo gimtąja žeme šiandien?

Dažnas net giliau nesusimąsto, palikdamas savo šalį. Lietuva – tai ne tik teritorija, kurioje vis dar gali pasikalbėti lietuviškai, ne vien žemė, kaip vienas iš nekilnojamojo turto objektų, kurį galima įsigyti ir kitose šalyse. Lietuva – vienintelis kraštas, kurį mes, Lietuvos tauta, vadiname Tėvyne.

Jausminis ryšys su Lietuva, jos žeme kaip gamtine aplinka, su tautine bendruomene, kultūra, tradicijomis pernelyg dažnai nusileidžia pragmatiniam nusiteikimui materialine prasme gyventi geriau šiandien ir turėti patikimesnes garantijas rytdienai. Pastarųjų kūrimo pareiga dažniausiai peradresuojama kažkam kitam – valdžiai, politikams ir netgi valdininkams. „Laisvas“ žmogus, deja, savo laisvę dažniausiai suvokia be atsakomybės savo Žemei, savo Tautai, juo labiau – Žmonijai.

Mes, Lietuvos liaudies partija ir visi Lietuvos piliečiai turėtume skiepyti mūsų jaunimui nuo pat kūdikystės pagarbų ir rūpestingą požiūrį į savo kraštą, meilę ir atsakomybę už jo likimą.

Visa Lietuvos žemė: žemes ūkio ir kitos paskirties, mūsų miškai ir vandenys galėtų sukurti kur kas didesnę galutinį produktą, pratūtinantį žmones – gamintojus ir savininkus bei valstybę.

Būtina skatinti ūkišką požiūrį į žemę, jį derinant su aplinką tausojančiu ūkininkavimu. Sudėtingai klostosi Lietuvoje reikalai dėl žemės nuosavybės. Jos atkūrimo teisė, žemės pardavimo ūkininkams ir bendrovėms, kaimo versininkams bei kiti šios srities klausimai buvo įvairiai politizuojami nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo. Tuo buvo piktnaudžiaujama.

Pagarbiau turėtume pripažinti žmonių išgyvenimus, kai jau antras dešimtmetis baigiasi, nesugebant apsispręsti dėl miestų ir saugomų teritorijų žemės gražinimo užbaigimo ar deramo kompensavimo. Daug čia ir biurokratinės spekuliacijos, ir politinio populizmo.

Patriotizmas, rūpestis dėl savo krašto ateities nėra suderinami su aplaidumu ir neūkiškumu. Vis dar šimtais tūkstančių hektarų matuojamas nedirbamos, apleistos žemės plotas liūdnai primena populistinį žemės restitucijos būdą, jos pavertimą kilnojamu turtu. Nors ir išsiderėjome ES palaikymą įgyvendinti apleistų žemių apželdinimo mišku arba energetiniais augalais europinės paramos priemonę ir procesas ženkliai pajudėjo, bet vis dar **apie 400 tūkst. hektarų apleistų žemių laukia rūpestingo valstybės ir žemės savininkų dėmesio.**

Žemės nuosavybė ir jos konstitucinės ribos.

Net ir būnant žemės, miškų ir vandenų savininku, negalima jų užteršti, statyti neleistinių tai vietai objektų, jau nekalbant apie turtus, slypinčius žemės gelmėse.

Pats didžiausias ir labiausiai išsigimęs su žemės nuosavybės teisiniu reguliavimu susijęs reiškinys – tai **konstitucinio apribojimo vienam juridiniam ar fiziniam asmeniui įsigyti nuosavybės ne daugiau kaip 500 ha plotą žemės ūkio paskirties žemės nepaisymas.** Teisinėje valstybėje konstitucinė norma yra privaloma visiems. Deja, Lietuvoje minėtoji riba didelių rūpesčių stambiams žemvaldžiams nekelia. Jų žemės kartais skaičiuojamos dešimtimis tūkstančių hektarų.

Konstitucijos nuostatoms įgyvendinti būtinas įstatymų pataisų paketas daugelio žmonių teisėms apginti, teisingiau ir išmintingiau sureguliuojant šią sritį. Deja, „gražiai suderintame“ biurokratiniame aparate tokiais atvejais, kaip taisyklė, atsiranda priemonių stambiam kapitalui apginti. 2011 m. atpuls žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo nuosavybės apribojimai užsienio subjektams, nes pasibaigs 7 metų pereinamasis laikotarpis. Tomet finansiškai pajėgių supirkinėti dešimtis tūkstančių hektarų asmenų atsiras keleriopai daugiau. Lietuva turi pasimokyti iš Vakarų Europos šalių, kurios randa būdus apsaugoti savo gyventojų interesus ir užtikrinti jiems galimybę plėtoti žemdirbiškus ir tradicinius verslus ant nuosavos žemės.

LLP principingai reikalauja kuo skubiau apsaugoti Lietuvos žemę nuo neteisėtų jos pasisavinimo būdų:

Pirma, užtikrinti Konstitucijos įgyvendinimą, išvengiant žemės sutelkimo kelių dešimčių žemvaldžių rankose.

Antra, pavieniams ūkiams ar vienai šeimai, tai pačiai kapitalo grupei taikyti vienodas tiesioginių išmokų ir investicinės paramos maksimalias ribas.

Trečia, atsižvelgiant į finansinės situacijos pasikeitimą – supaprastinti valstybinės žemės ūkio paskirties žemės pardavimą ją nuomojantiems žemdirbiams ir kaimo verslininkams.

Ketvirta, žemės restitucijos miestuose užbaigimui apgalvotai išskirti 3-5 % valstybinio miško, atsižvelgiant į tai, kad miškai yra atsinaujinantys išteklių, kuriuos galime atkurti apleistų žemių apželdinimo dėka. Be to, turėtų būti racionaliai peržiūrėtos regioninių

parkų ir kitų saugomomis vadinamų teritorijų ribos bei sumažinti įvairūs apribojimai jų atžvilgiu.

Dabar ne metas politiniam tuščiažodžiavimui ir tik parodomiesiems pagrūmojimams prieš oligarchus, žemgrobius ar kitaip pavadintus anoniminius baubus. Matykime realybę tokią, kokia ji yra ir griežtai paraginkime Seimą bei Vyriausybę realiams žingsniams stabdant neūkiškumą bei ūkinę, socialinę ir moralinę depresiją.

Nuo to, kaip sugebėsime išlaikyti Lietuvoje ekonomiškai reikšmingą, stiprų ir gyvybingą miškų ūkį, priklausys visų – ir privačių, ir valstybinių - miškų ateitis, medienos pramonės plėtotė.

Racionaliais ekonominiiais pagrindais efektyviai valdomas ir tvarkomas miškų ūkis gali užtikrinti šių svarbių atsinaujinančių išteklių didinimą. Tai kurtų darbo vietas miškininkams ir medienos perdirbimo pramonei - specialistams ir darbininkams, duotų deramas pajamas ir miškų savininkams bei naudą visuomenei. **Racionalus, ūkinius ir aplinkosauginius interesus subalansuojantis medienos išteklių, kuriais Lietuva turtinga, naudojimas gali ir turi užtikrinti didesnės pridėtinės vertės kūrimą ir didesnes šio sektoriaus pajamas.**

Valstybiniu lygmeniu netinkamai kuruojami ir atstovaujami **privataus miškų ūkio klausimai**. Šimtai tūkstančių miško savininkų valdo apie pusę šalies miškų ploto. Numatomos ES struktūrinės paramos lėšos (2007-2013 m. laikotarpiu jos sieks 0,8 mlrd.Lt) yra skirtos daugiausiai naujų miškų įveisimui ir esamų priežiūrai privačiose žemėse. Tuo tarpu miškų politiką įgyvendinanti Aplinkos ministerija net nepradėjo kurti miško priežiūra ir apsauga užsiimsiančių privačių girininkijų tinklo. Aplinkos ministerijos ir jos sudėtyje esančio Miškų departamento struktūra, veikla ir finansavimas aprėpia daugiausia tik valstybinius miškus. **Privatūs miškai lieka šalia strateginio ir ekonominio reguliavimo, išskyrus įvairius, efektyvų ūkininkavimą trikdančius apribojimus.**

LLP ragina valdžios institucijas kartu su mokslininkais, atsižvelgti į išdėstytas programos nuostatas ir sukurti integruoto miškų ūkio (valstybinio ir privataus) kaip sudėtinės kaimo plėtros dalies strategiją bei ryžtingai imtis ją įgyvendinti.

Lietuvos kaimas yra tautinės kultūros, papročių ir tradicijų saugotojas bei puoselėtojas. Kaimo vietovėse gyvena daugiau kaip trečdalis šalies gyventojų, kurių socialinė ir užimtumo struktūra palaipsniui kinta. Ne žemės ūkyje dirbančių asmenų dalis jau didesnė nei žemdirbių.

Palankios mūsų valstybės geografinės bei klimatinės sąlygos žemės ūkio verslui plėtoti sudaro galimybę aprūpinti šalį pagrindiniais žemės ūkio ir maisto produktais, žaliava jų gamybai ir didelę dalį produktų eksportuoti. 2004 – 2008 m. maisto produktų eksportas išaugo 4 kartus ir pasiekė 9 mlrd. Lt. Tai sudaro apie 16 % viso Lietuvos eksporto.

Lietuvos liaudies partija siekia, kad valstybės vykdoma politika užtikrintų palankias, artimas ES šalių senbuvių lygiui ekonomines sąlygas žemės ūkio ir

su juo susijusiems verslams plėtotis. ES parama kaimo plėtrai, agrariniam ir maisto sektoriui, jo pajamų palaikymui per tiesiogines išmokas ir per Kaimo plėtros fondą - modernizavimui ir kaimo alternatyviems verslams bei bendruomenių veiklai - turi nemažėti ir po 2013 m. Investicinė parama pirmiausia turi būti skiriama smulkesniems (bet gyvybingiems) ir vidutiniams ūkiams.

LLP palaiko visas ūkininkavimo formas, tačiau pirmenybę teikia kooperuotų bei specializuotų ūkių plėtrai, kuri sudarytų sąlygas sėkmingai konkuruoti prekiniam ūkiams ES šalių rinkoje ir taip pat padarytų juos lygiaverčiais partneriais derybose su Lietuvoje žemės ūkio produkciją superkančiais perdirbamosios pramonės bei prekybos įmonėmis. Būtina išvengti grėsmės, kad kooperacijai skirtomis lėšomis ir jos nauda pasinaudos stambiausi žemvaldžiai, o ne vidutiniai ir smulkūs ūkiai.

Partija sieks, kad būtų ir toliau gerinamos sąlygos ūkininkaujantiems nepalankiose žemėse. Jos nariai prisidėjo užtikrinant apleistų ir žemės ūkio paskirčiai netinkamų žemių užsodinimą mišku su ES parama. Apleista žemė ne tik nekuria produkcijos, bet ir darko kraštovaizdį, blogina Lietuvos įvaizdį.

Kaimo ekonominės plėtros ir žemės ūkio strategiją tikslinga labiau diferencijuoti atsižvelgiant į Lietuvos regionų specifines sąlygas ir numatyti regionų prioritetus. Tai turi prisidėti prie tolygios regionų plėtros.

LLP įsitikinusi, kad būtina kompleksinėmis priemonėmis **skatinti žemės ūkio ir gatavų maisto produktų eksportą ir kartu gerinti vidaus rinkos aprūpinimą kokybiškais vietiniais produktais,** stiprinti rinkos apsaugą, užkirsti kelią nelegalių, nekokybiškų produktų importui.

Valstybė turi labiau **skatinti biokuro gamybą ir jo vartojimą,** siekiant sudaryti sąlygas ūkininkams ir bendrovėms realizuoti perteklinę produkciją bei plėsti grūdinių ir aliejinių kultūrų auginimą šiam kurui gaminti. Būtina išsaugoti ES praktikuojamą paramą bioenergetinių augalų, biomasės ir organinių gamybos atliekų panaudojimui biokuro, šiluminės ir elektros energijos alternatyviai gamybai, kartu prisidedant prie aplinkos taršos mažinimo ir „šiltnamio efekto“ prevencijos.

Žemės ūkio plėtros svarbi prielaida – melioracija, todėl melioracijos fondo techninei būklei užtikrinti bei rūgščių dirvų kalkinimui būtina skirti valstybės finansavimą. Kartu taikyti teisinę ir finansinę ES šalių melioracijos darbų finansavimo sistemą, pritraukiant melioracijos reikmėms juridinių ir fizinių asmenų, turinčių naudos iš melioracijos, lėšas.

Valstybė turi skirti daugiau dėmesio ir lėšų iš Kelių priežiūros ir plėtros fondo kaimo vietinių bendrojo naudojimo kelių tvarkymui, geriau spręsti kaimo vandentvarkos ir nuotekų valymo miesteliuose ir gyvenvietėse problemas. Vietinės valdžios institucijos turi padėti gyventojams spręsti šachtinių šulinių vandens kokybės gerinimo klausimus, nes nekokybiško vandens vartojimas daro didelę žalą žmonių sveikatai.

LLP palaiko žemės ūkio savivaldos organizacijų veiklos plėtojimą palaipsniui perduodant joms kai kurias Žemės ūkio ministerijos funkcijas, kaimo bendruomenių

stiprinimą ir jų poreikiams reikalingų patalpų išlaikymo skatinimą, būtinų paslaugų kaime tinklo išsaugojimą ir jo tobulinimą.

LLP nariai vadovavo ir dalyvavo ruošiant bei įgyvendinant racionaliai subalansuotą ir perspektyvią Žemės ūkio ir kaimo plėtros strategiją iki 2014 m. bei vėlesniam laikotarpiui. Jos vykdymas užtikrintų žemės ūkio ir viso maisto ūkio “nuo lauko iki stalo” plėtrą, gamybos efektyvumo didinimą, normalizuotų pajamų pasiskirstymą tarp sektoriaus grandžių, didesnį žemdirbių pajamų stabilumą.

Nuosekli žemės ūkio ir įvairiapusiška kaimo plėtra, alternatyvių verslų ir tradicinių amatų bei bendruomenių veiklos kaime stiprinimas - tai kelias į subalansuotą kaimo socialinių, sveikatos apsaugos, švietimo ir kultūros problemų sprendimą.

XV. Nacionalinio saugumo politika

LLP pabrėžia, kad ši valstybės politikos sritis turi labiau tarnauti nacionaliniams interesams. Ji turi būti vykdoma labai kompetentingų asmenų ir atsakinga, nes klaidos daromos šioje srityje skaudžiai atsiliepia daugeliui kitų veiklos sričių ir kompromituoja valstybę pasaulio mastu.

Valstybės saugumą turi garantuoti ne tik lanksti užsienio politika, bet ir išmintinga vidaus politika, užtikrinanti visuomeninę rimtį. Ekonomikos plėtra, socialinės gerovės ir stabilumo stiprinimas, kultūros ir švietimo sistemos puoselėjimas ugdant sąmoningą pilietį – savo valstybės patriotą, aktyvų pažangos rėmėją – yra pagrindinė sąlyga stiprinti valstybingumą ir krašto vidinį saugumą bei žmonių solidarumą.

Racionali krašto apsaugos sistema ir profesionali kariuomenė turi tarnauti valstybės ir jos sienos apsaugai bei specialiems vidaus reikalams (saugoti kalėjimus, kolonijas, izoliatorius, lydėti karinį tranzitą). Tikslinga kurti efektyvią teritorinę gynybą, kurią sudaro profesiniai specialios paskirties ir aktyvaus rezervo daliniai, atitinkantys laikmečio kovinio parengimo ir techninio aprūpinimo reikalavimus. Tarnauti teritorinės gynybos sistemoje lygias teises turi vyrai ir moterys.

Šalies saugumas gali būti garantuotas Lietuvai dalyvaujant Europos kolektyvinio saugumo sistemoje ir NATO bei glaudžiai su jomis bendradarbiaujant ne tik saugumo, bet ir mokslo, technologijų, pramonės vystymo srityse. **Tačiau esminiai ginkluotės dislokavimo bei karo veiksmų ar taikos misijų vykdymo klausimai negali būti sprendžiami neatsiklausus tautos valios.**

Lietuvos saugumo sistema yra Baltijos regiono ir visos Europos saugumo zonos dalis. Todėl būtina stiprinti ir koordinuoti Baltijos regiono šalių tarpusavio bendradarbiavimą saugumo srityje, rengti bendras programas, megzti ryšius su kitomis valstybėmis bei tarptautinėmis struktūromis, tarp jų ir su NATO. Viena iš svarbiausių galimybių užsitikrinti saugumą – taikiai, pagarbiai ir produktyviai bendradarbiauti su gretimomis ir visomis pasaulio šalimis.

Toks saugumo garantijų stiprinimas turėtų išsklaidyti Lietuvoje suvešėjusį įtarumą, nepasitikėjimą ir nuolatinį “išorės priešų” ieškojimą, pseudopatriotinį kovingumą.

Lietuvos saugumą dabartinėje Europoje pirmiausia užtikrins ne tiek ginklavimasis, karinės galios stiprinimas ar dar griežtesnis sienų režimas, kiek diplomatinė išmintis ir aktyvumas, geri santykiai su gretimomis šalimis. Lietuvos liaudies partija siūlo atsisakyti valstybės saugumo srityje “karo” sąvokos dominavimo, mąstymą ir valstybės politiką grįsti pirmiausia taikos garantijomis, konfliktų, krizių ir terorizmo prevencija, ypač regiono mastu, bei aktyvia ir efektyvia užsienio politika.

Lietuvos liaudies partija, prisidėdama prie pažangių pasaulio judėjimų, sieks taikos, niekada neužmiršdama, kad karo veiksmuose dalyvaujantys vyrai atneša begalę kančių ir sielvarto moterims, vaikams, seneliams, kelia pavojų pačiai žmonijos egzistencijai. Moterų ir vyrų labiau subalansuotas dalyvavimas politinėje valdžioje yra palankus šioms nuostatomis įsitvirtinti.

XV. Aktyvi užsienio politika

Mūsų pagrindinis prioritetas šioje srityje – užsienio politikos tęstinumas ir kartu - jos didesnis racionalumas. Tai būtų galima pasiekti, vadovaujantis šiomis nuostatomis:

- **Lietuvos užsienio politika turi labiau tarnauti nacionaliniams interesams.** Lietuvos išorinį saugumą užtikrina dalyvavimas NATO, tarptautinį statusą – ES narystė. Užsienio politikoje, kuri vis labiau integruojasi ES mastu, turėtų labiau dominuoti ekonominių ryšių skatinimas. Lietuva turi prisidėti prie ES ir JAV vaidmens NATO sudėtyje subalansavimo, prie konfliktų prevencijos, išvengiant karo veiksmų bei jų daromų nuostolių žmonėms ir tautoms.
- **Užsienio politika turi įgyti daugiau racionalumo ir pragmatiškumo, europinio prioriteto bei gerų santykių su kaimyninėmis šalimis:** Lenkija, Latvija, Estija, Vokietija bei Rusija, Baltarusija, Ukraina.
- **Būtina liautis demonstruoti priešišumą svarbioms mūsų ekonominėms partnerėms - Rusijai ir Baltarusijai,** ir abipusiai naudingai bendradarbiauti įvairiose srityse: mokslo, kultūros, regiono infrastruktūros projektuose, užsienio prekybos, aplinkosaugos, kovos su terorizmu ir kitokiu nusikalstamumu. Šios užsienio ryšių krypties galimybės dėl keleto partijų (ypač konservatorių) kaltės nėra racionaliai įsisavintos ir dėl to Lietuva daug praranda.
- **Lietuvos įvaizdis pasaulyje,** kuris daug priklauso ne tik nuo sėkmingų valdžios misijų, bet ir nuo sėkmingos šalies raidos, šiandien tampa problematišku. Nekompetentingas dabartinės valdžios struktūrų darbas dar labiau mažina šalies tarptautinį autoritetą. Jį galima išgelbėti ne kokiomis nors propagandinėmis gudrybėmis, o kompetentingų, skaidrių, sąžiningų ir pasiaukojamų darbu. Prie to turi galimai daugiau prisidėti visos partijos bei visuomeninės organizacijos. LLP aktyviai vykdys tarptautinę veiklą ir plėtos tarppartinius ryšius visomis kryptimis,

ypatingai su kaimyninėmis šalimis.

XVI. Santykiai su kitomis partijomis

Lietuvos liaudies partija, kaip plataus vidurio politinė jėga, vienu iš svarbiausių savo programinių tikslų laiko pilietinę liaudies santarvę, puoselėjamą bendromis valdžios institucijų, partijų ir nepolitinių organizacijų pastangomis. Skirtingai nuo daugumos kitų partijų, ji siekia ne kovoti su kitomis partijomis, o eiti kompromisų ir bendradarbiavimo keliu. LLP bus principinga ir nenuolaidžiaus įgyvendinant nacionalinius interesus ir sprendžiant visai Lietuvos liaudžiai bei konkrečioms žmonėms aktualias problemas.

Pasirengimas derinti savo programinius tikslus ir veiklos metodus su kitomis artimomis partijomis bei sąžiningai konkuruoti, nesivelti į intrigas yra viena iš pagrindinių Partijos nuostatų.

Pripažindama bendradarbiavimo politinės valdžios struktūrose svarbą ir būtinumą, **Lietuvos liaudies partija sieks partnerystės bei koalicijų su nuoseklias ir subalansuotas demokratines programas įgyvendinančiomis partijomis.** Nuodugniai svarstant ir derinant programas bei veiksmus, galėtų būti kuriama plati ir stipri vidurio koalicija visų pakopų rinkimams.

Lietuvos liaudies partijai prisidedant galinti susikurti koalicinė "trečioji jėga" padėtų nusistovėti Lietuvos politiniam gyvenimui, paskatintų nuoseklesnes reformas ir krašto kultūros bei ūkio plėtrą.

Lietuvos liaudies partijos koalicija su viena ar keliomis kitomis partijomis per rinkimus į savivaldybes atskirose apygardose gali skirtis, bet neturi nutolti nuo partijos socialinės, ekonominės ir politinės orientacijos.

Sieksime, kad politikoje palaipsniui nyktų nekompetencija, populizmas, nekorektiška, agresyvi konkurencija ir savanaudiškumas. Kad siekdami valdžios politikai ir partijos nenusigręžtų nuo nacionalinių interesų ir žmogaus. Kiekviena partija ir valdžia turi pati tobulėti, gerbti žmonių interesus ir politinius oponentus, siekti realių veiklos rezultatų geru ir sąžiningu darbu, išmintingais sprendimais žmonių ir valstybės labui.

Lietuvos Liaudies Partijos steigiamasis suvažiavimas

2010 m. kovo 27 d.